

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η Έννοια της Χωρικής Διακυβέρνησης: Συγκριτική Μελέτη Ελλάδας -
Γερμανίας»**

Επιμέλεια Εργασίας: Ρήγα Κ. Μαρία – Άννα

Επιβλέπων Καθηγητής: Καλλιώρας Δημήτρης, Αναπληρωτής Καθηγητής

ΒΟΛΟΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η Έννοια της Χωρικής Διακυβέρνησης: Συγκριτική Μελέτη Ελλάδας -
Γερμανίας»**

**«The Concept of Spatial Governance: A Comparative Study between
Greece and Germany»**

Επιμέλεια Εργασίας: Ρήγα Κ. Μαρία – Άννα

A.M. 0315085

Επιβλέπων Καθηγητής: Καλλιώρας Δημήτρης, Αναπληρωτής Καθηγητής

**Τριμελής Επιτροπή: Καλλιώρας Δημήτρης
Ασπρογέρακας Ευάγγελος
Γουργιώτης Ανέστης**

ΒΟΛΟΣ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2021

ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία:

Ονοματεπώνυμο:

Υπογραφή:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να διερευνήσει την έννοια της Χωρικής Διακυβέρνησης και την εφαρμογή της, στις χώρες της Ελλάδας και της Γερμανίας. Η Χωρική Διακυβέρνηση αποτελεί μια έννοια το περιεχόμενο της οποίας δεν έχει προσδιοριστεί ακόμα με σαφήνεια. Για την διερεύνηση του παραπάνω θέματος πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Προκειμένου να διερευνηθεί το υπό μελέτη ζήτημα, εξετάστηκε η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και στην Γερμανία, τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία, καθώς και ο εντοπισμός των ομοιοτήτων και των διαφορών στον τρόπο εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση έδειξαν ότι η Χωρική Διακυβέρνηση αποτελεί ένα μοντέλο διοίκησης, το οποίο δεν εφαρμόζεται σημαντικά στην Ελλάδα, σε αντίθεση με την χώρα της Γερμανίας, στην οποία εφαρμόζεται εξαιτίας του γεγονότος ότι βρίσκει θετική απήχηση από την γερμανική κοινωνία. Ακόμα, τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στη περίπτωση της Ελλάδας είναι κυρίως οικονομικά, ενώ στην Γερμανία είναι οικονομικό-κοινωνικά και περιβαλλοντικά. Τέλος, όσον αφορά τον τρόπο εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης ανάμεσα στις δυο χώρες, αυτός διαφοροποιείται εξαιτίας κυρίως του διαφορετικού θεσμικού πλαισίου που επικρατεί στην Ελλάδα και τη Γερμανία, αλλά και λόγω διαφορετικής αντιμετώπισής της από την ελληνική και γερμανική κοινωνία αντίστοιχα.

Λέξεις Κλειδιά: Χωρική Διακυβέρνηση, Ελλάδα, Γερμανία, οριζόντιο επίπεδο, κάθετο επίπεδο, συμμετοχή, πολίτες, εφαρμογή, εταίροι, συνεργασία, κείμενα πολιτικής, εργαλεία

SUMMARY

This dissertation attempts to explore the concept of Spatial Governance and its application in the countries of Greece and Germany. Spatial Governance is a concept that its content has not yet been clearly defined. In order to investigate the above issue, a theoretical review was carried out in the existing literature. More specifically, the research questions had to do with the application of Spatial Governance in Greece and Germany, the benefits of the application of Spatial Governance in Greece and Germany, as well as the identification of the similarities and the differences from the implementation of Spatial Governance in Greece and Germany. The results from the literature review showed that Spatial Governance is a model of administration, which is not significantly applied in Greece, in contrast to Germany, where it is applied due to the fact that it finds a positive impact from German society. Also, the benefits from its implementation in case of Greece are mainly economic, while in case of Germany are social-economic and environmental. Finally, regarding the way of implementation of the Spatial Governance between the two countries, it differs mainly due to the different institutional framework that prevails in Greece and Germany but also due to its different view by the Greek and German society.

Keywords: Spatial Governance, Greece, Germany, horizontal level, vertical plane, participation, citizens, application, partners, cooperation, policy texts, tools

Στους γονείς μου Κωνσταντίνο και Ασημίνα...

Ευχαριστίες

Στο πλαίσιο της ερευνητικής και συγγραφικής υλοποίησης της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, βρέθηκα αντιμέτωπη με πολλά διλλήματα και προβληματισμούς μέχρι την τελική επίτευξη του παρόντος πονήματος. Στην πορεία αυτή, σημαντική ήταν η συνδρομή κάποιων ανθρώπων με την στήριξη των οποίων, κατέστη δυνατή η επιτυχής ολοκλήρωση της ερευνητικής μου προσπάθειας. Για τον λόγο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω για την πολύτιμη βοήθεια, συνεργασία αλλά και εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου, τον κύριο Δημήτριο Καλλιώρα, αναπληρωτή καθηγητή του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας που ανέλαβε την επίβλεψη της Διπλωματική μου Εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να απευθύνω τις ευχαριστίες μου και στα άλλα δύο μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής, τον κύριο Ασπρογέρακα Ευάγγελο, επίκουρο καθηγητή του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την βοήθεια που μου προσέφερε στην προσπάθεια συλλογής των δεδομένων, καθώς και τον κύριο Γουργιώτη Ανέστη, επίκουρο καθηγητή του του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την πολύτιμη στήριξή του. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς την φίλη και συνάδελφο Καραγιαννούδη Βαΐα για την στήριξη και την συμπαράσταση που μου προσέφερε σε όλη την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματική μου εργασίας. Επιπλέον, θα ήθελα να απευθύνω θερμές ευχαριστίες στην οικογένεια μου, που με στήριξε ηθικά και ψυχικά σε όλη αυτήν την προσπάθεια. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ειδικά τρία πρόσωπα, την μητέρα μου Ασημίνα, την αδερφή μου Πηνελόπη και τον σύντροφο μου Δημήτρη, τα οποία με στήριζαν, με βοήθησαν και με παρότρυναν όχι μόνο κατά την διάρκεια την εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας αλλά καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iv
SUMMARY	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ	xi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Χωρική Διακυβέρνηση	4
. 1.1 Εννοιολογική Αποσαφήνιση του Όρου Χωρική Διακυβέρνηση.....	4
1.2. Ιστορία της Χωρικής Διακυβέρνησης: Από τον Φορντισμό και το Κενυσιανό κράτος πρόνοιας (1945 – 1970) στον Μετα-Φορντισμό και τη Διακυβέρνηση	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Κείμενα Πολιτικής.....	14
2.1. Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ)	14
2.2. Λευκή Βίβλος.....	16
2.3. Εδαφική Ατζέντα	18
2.3.1. Εδαφική Ατζέντα 2007.....	18
2.3.2. Εδαφική Ατζέντα 2020.....	20
2.4. Χάρτης της Λειψίας για την Βιωσιμότητα των Ευρωπαϊκών Πόλεων (2007)	22
2.5. Διακήρυξη του Τολέδο (2010)	24
2.6. Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Εργαλεία Εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης	29

3.1. Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ).....	29
3.1.1. ΟΧΕ για ΒΑΑ και εκτός ΒΑΑ.....	30
3.2. Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ).....	33
3.3. Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Βιώσιμες Πόλεις - Reference Framework for Sustainable Cities (RFSC).....	35
3.4. Πρόγραμμα «INTEPPEG».....	37
3.5. Κριτική Αποτίμηση των Εργαλείων Χωρικής Διακυβέρνησης.....	39
3.5.1. Εργαλεία και Χωρική Διακυβέρνηση	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Μεθοδολογία	41
4.1. Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	41
4.2. Μεθοδολογική Προσέγγιση	42
4.3. Διαδικασία Συλλογής και Ανάλυσης Δεδομένων.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: Αποτελέσματα	43
5.1. Η Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα.....	43
5.2. Οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα.....	48
5.3. Η Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία.....	49
5.4. Οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία	56
5.5. Διαφορές στον Τρόπο Εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο: Συμπεράσματα	62
6.1. Συμπεράσματα για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα «Εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα;».....	62
6.2. Συμπεράσματα για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα «Υπάρχουν οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα;»	63
6.3. Συμπεράσματα για το τρίτο ερευνητικό ερώτημα «Εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Γερμανία;»	63
6.4. Συμπεράσματα για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα «Υπάρχουν οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία;».....	64
6.5. Συμπεράσματα για το πέμπτο ερευνητικό ερώτημα «Εντοπίζονται Διαφορές από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία;»	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: Περιορισμοί της Έρευνας - Προτάσεις	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΑΚΡΟΝΥΜΙΩΝ

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΑΚΧ	Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου
ΤΑΠΤοΚ	Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις
ΒΑΑ	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
ΕΠΑ για ΒΠ	Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Βιώσιμες Πόλεις
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκών Διαθρωπτικών και Επενδυτικών Ταμείων
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής
ΔΑ	Διαχειριστικές Αρχές
ΕΦ	Ενδιάμεσοι φορείς
ΕΑΣ	Εθνική Αρχή Συντονισμού
ΕΥΣΣΑ	Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής Σχεδιασμού και Αξιολόγησης
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΤΕΠ	Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
ΠΕΠ	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
Ε&Α	Ενέργεια και Ανάπτυξη
ΜΜΕ	Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΕΣ	Εδαφική Ευρωπαϊκή Συνεργασία
ΧΧ	Χωρίς Χρονολογία
EUKN	European Urban Knowledge Network
EGTC	European Grouping of Territorial Cooperation
RFSC	Reference Framework for Sustainable Cities
ERDF	European Regional Development Framework

ETC	European Territorial Cooperation
ΟΤΔ	Τοπικές Ομάδες Δράσης
ΣΔΤΙ	Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα
ΤΣΠ	Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας
ΤΟΔ	Τοπικές Ομάδες Δράσης
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Διακυβέρνηση αποτελεί μια πρόσφατη σχετικά έννοια και σχετίζεται με τον τρόπο διοίκησης αλλά και γενικότερα με τους κανόνες και την διαδικασία διαμόρφωσης και υλοποίησης πολιτικών (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2016). Η εμφάνιση της συνδέεται άμεσα με το «δημοκρατικό» κενό που δημιουργούσε το κυβερνητικό μοντέλο διοίκησης αναφορικά με την ανάθεση αρμοδιοτήτων, την λήψη αποφάσεων και την υλοποίηση δράσεων. Η αναποτελεσματικότητα του ορθολογικού μοντέλου σχεδιασμού, η έλλειψη αξιοπιστίας στο κράτος και τις λειτουργίες του και η ανάγκη για περισσότερο συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη των αποφάσεων, οδήγησαν στην αναζήτηση μιας νέας προσέγγισης πολιτικής (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010). Η έννοια της Διακυβέρνησης γίνεται περισσότερο κατανοητή εάν συγκριθεί με την έννοια της Κυβέρνησης.

Στον τομέα της Χωροταξίας, τα τελευταία έτη όλο και περισσότερο χρησιμοποιείται η έννοια της Διακυβέρνησης. Με αναφορά στην έννοια της Διακυβέρνησης, ο επιστημονικός κλάδος της Χωροταξίας εισάγει έναν νέο όρο αυτόν της «Χωρικής Διακυβέρνησης» που έρχεται σε αντίθεση με τον παραδοσιακό ορθολογικό σχεδιασμό του χώρου σε επίπεδο πολιτικής και σχεδιασμού του χώρου ειδικότερα (σχεδιασμός από πάνω προς τα κάτω). Η χωρική διακυβέρνηση ως μια από κάτω προς τα πάνω φιλοσοφία σχεδιασμού (bottom-up), υιοθετώντας τις βασικές αρχές της «διακυβέρνησης» σε γεωγραφικά προσδιορισμένες ενότητες, αποβλέπει στην ανάδειξη του χωρικού κεφαλαίου (territorial capital) των ενοτήτων με απώτερο στόχο την ενδυνάμωση της χωρικής συνοχής. Όπως στην περίπτωση της διακυβέρνησης, η χωρική διακυβέρνηση μπορεί να λειτουργήσει είτε οριζόντια, ανάμεσα στους διάφορους δρώντες ή τομείς είτε κάθετα, ανάμεσα σε διαφορετικά διοικητικά επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό) (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2016).

Στο πλαίσιο αυτό η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, επιχειρεί να εξετάσει μέσω της χρήσης της μεθόδου της μελέτης περίπτωσης, εάν η Χωρική Διακυβέρνηση εφαρμόζεται στην Ελλάδα και την Γερμανία, καθώς σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση διαπιστώνεται ότι η Χωρική Διακυβέρνηση αποτελεί μια αδύναμη έννοια, όσον αφορά την εφαρμογή της σε πολιτικούς και διοικητικούς οργανισμούς στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως είναι η Γερμανία, στην οποία φαίνεται να

εφαρμόζεται πιο συστηματικά (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010). Παράλληλα, αναμένεται με την παρούσα βιβλιογραφική έρευνα να εντοπιστούν τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Γερμανία, ενώ τέλος επιχειρείται να ανιχνευτούν οι τυχόν διαφορές που εντοπίζονται στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην περίπτωση της Ελλάδας και στην περίπτωση της Γερμανίας.

Όσον αφορά την διάρθρωση της εργασίας, αυτή αποτελείται από επτά κεφάλαια.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται σε αρχικό στάδιο η εννοιολογική αποσαφήνιση του όρου Χωρική Διακυβέρνηση, ενώ παράλληλα παρατίθεται η ιστορική αναδρομή αναφορικά με τις συνθήκες που επικρατούσαν κατά την διάρκεια του κυβερνητικού μοντέλου και ποιες ήταν οι ανάγκες εκείνες που οδήγησαν στην δημιουργία ενός νέου μοντέλου αυτό της Διακυβέρνησης και ειδικότερα της Χωρικής Διακυβέρνησης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρονται τα κείμενα πολιτικής μέσω των οποίων αρχίζει να αναγνωρίζεται η έννοια της Χωρικής Διακυβέρνησης. Καταλυτική σημασία σε αυτό κατέχει το Σχέδια Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), καθώς θεωρείται ορόσημο για την αφετηρία της έννοιας αυτής. Ακόμα σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται αναφορά και σε άλλα κείμενα πολιτικής, όπως είναι η Λευκή Βίβλος, η Εδαφική Ατζέντα 2007 και 2020, στον Χάρτη της Λειψίας για την Βιωσιμότητα των Ευρωπαϊκών Πόλεων (2007), στην Διακήρυξη του Τολέδο 2010, καθώς και στην Στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα εργαλεία μέσω των οποίων υλοποιούνται οι πρακτικές και οι αρχές της Χωρικής Διακυβέρνησης. Ειδικότερα τα εργαλεία που αναφέρονται είναι οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) και οι υποκατηγορίες αυτών, δηλαδή οι ΟΧΕ για ΒΑΑ και εκτός ΒΑΑ, η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ). Ταυτόχρονα παρουσιάζονται και ηλεκτρονικές πλατφόρμες που συμβάλλουν και αυτές στην διάχυση την γνώσης και σε πρακτικές διακυβέρνησης που εφάρμοσαν τα διάφορα ευρωπαϊκά κράτη. Αυτές είναι το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Βιώσιμες Πόλεις – Reference Framework for Sustainable Cities (RFSC), καθώς και το Πρόγραμμα «INTERREG».

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο σκοπός της βιβλιογραφικής έρευνας, οι στόχοι, καθώς και τα ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία επιχειρείται να διερευνήσει μέσω της βιβλιογραφίας η παρούσα διπλωματική εργασία, ενώ παράλληλα γίνεται μια σύντομη

περιγραφή στην διαδικασία που ακολουθήθηκε για την συλλογή και ανάλυση της σχετικής με το υπό διερεύνηση θέμα αρθρογραφίας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης σχετικά με α) την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στη Ελλάδα, β) τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα, γ) την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία, δ) τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανίας και ε) οι διαφορές που εντοπίζονται στον τρόπο εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο καταγράφονται τα συμπεράσματα της βιβλιογραφικής έρευνας, ενώ στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους περιορισμούς που αντιμετώπισε η ερευνήτρια στα στάδια υλοποίησης της βιβλιογραφικής έρευνας, ενώ παράλληλα γίνονται κάποιες προτάσεις για περαιτέρω μελλοντική διερεύνηση.

1^ο Κεφάλαιο

Χωρική Διακυβέρνηση

Στο κεφάλαιο αυτό, επιχειρείται η εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων «κυβέρνηση», «διακυβέρνηση» και «Χωρική Διακυβέρνηση». Επιπλέον πραγματοποιείται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στο παραδοσιακό κυβερνητικό μοντέλο και στις αδυναμίες που διέθετε, οι οποίες δημιούργησαν την ανάγκη για την εμφάνιση ενός νέου μοντέλου, αυτό της Διακυβέρνησης, αναφορικά με τον τρόπο διοίκησης.

1.1. Εννοιολογική Αποσαφήνιση του Όρου Χωρική Διακυβέρνηση

Σύμφωνα με τους Βάσενχοφεν, Σαπουντζάκη, Ασπρογέρακα, Γιαννίρη και Παγώνη (2010, σ. 59), η Χωρική Διακυβέρνηση (territorial governance) αποτελεί «μια διαδικασία οργάνωσης και συντονισμού δρώντων για την ανάπτυξη αλλά και την προστασία του κοινωνικού κεφαλαίου προκειμένου να βελτιωθεί η εδαφική συνοχή (territorial cohesion) σε όλα τα επίπεδα».

Παράλληλα, στην υπάρχουσα βιβλιογραφία η Χωρική Διακυβέρνηση αναφέρεται ως μια «πιο σύνθετη διαδικασία που επηρεάζεται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της χωρικότητας» (Βάσενχοφεν και συνεργάτες, 2010, σελ. 54). Υπό αυτή την έννοια, ο χώρος δεν χαρακτηρίζεται από ομοιογένεια αλλά συντίθεται από ένα ανομοιογενές σύνολο χαρακτηριστικών, στα οποία συγκαταλέγονται αξίες, πόροι, υλικοί και άυλοι, ανανεώσιμοι και μη ή ως ένα κοινωνικά κατασκευασμένο προϊόν που δημιούργησε η συλλογική δράση ανθρώπων. Στην δεύτερη περίπτωση, η χωρική διακυβέρνηση συνδέεται με το χωρικό κεφάλαιο (Βάσενχοφεν και συνεργάτες, 2010).

Βασικά χαρακτηριστικά της Χωρικής Διακυβέρνησης είναι τα εξής:

- ✓ Έχει ως αντικείμενο τον χώρο ως κοινωνική κατασκευή και ως χωρικό κεφάλαιο.
- ✓ Χρησιμοποιεί ως μέσο την οικοδόμηση σχέσεων και συμπράξεων μεταξύ διάφορων δρώντων και συμφερόντων.

- ✓ Βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην λειτουργία των δημόσιων αρχών ως διαχειριστών δικτύων.
- ✓ Στοχεύει στη βελτίωση της χωρικής συνοχής και στη βιώσιμη και ισόρροπη χωρική ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα (Βάσενχοφεν και συνεργάτες, 2010).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο όρος «Χωρική Διακυβέρνηση» παραπέμπει στην μετάβαση από το παραδοσιακό κυβερνητικό μοντέλο σχεδιασμού σε ένα νέο, αυτό της διακυβέρνησης, το οποίο δίνει έμφαση στην συμμετοχή «νέων δρώντων», που δεν σχετίζονται αποκλειστικά με τον χώρο της διοίκησης. Αποτελεί κατά κύριο λόγο μια «συνεργατική» διαδικασία, η οποία δίνει την δυνατότητα να συμμετάσχουν άτομα που προέρχονται από διαφορετικές ομάδες (από τους κυβερνώντες μέχρι και τους πολίτες), να εμπλακούν στην διαδικασία αυτή από το ξεκίνημά της (Houghton & Stevens, 2011). Σύμφωνα με τον Βασενχόβεν και συνεργάτες (2010) το νέο αυτό μοντέλο επιχειρεί να καλύψει το «δημοκρατικό κενό» που επικρατούσε στο τρόπο διοίκησης της ΕΕ και με αυτόν τον τρόπο να δώσει και σε άλλα άτομα εκτός της κυβέρνησης, την δυνατότητα να συμμετάσχουν στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και να επιτευχθεί η συνεργασία και η αλληλεπίδραση μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και του ιδιωτικού τομέα και των πολιτών, γνωστή ως κάθετη και οριζόντια συνεργασία. Στόχος της «Χωρικής Διακυβέρνησης» είναι να δημιουργήσει μέσω της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης του οριζόντιου και κάθετου επιπέδου διοίκησης, μια συλλογική δράση που θα αποσκοπεί στην επίτευξη ενός κοινού οράματος (Ασπρογέρακας & Ζαχάρη, 2012).

Όπως αναφέρει η Λευκή Βίβλος (2001) οι αρχές της καλής διακυβέρνησης είναι πέντε και παρατίθενται παρακάτω:

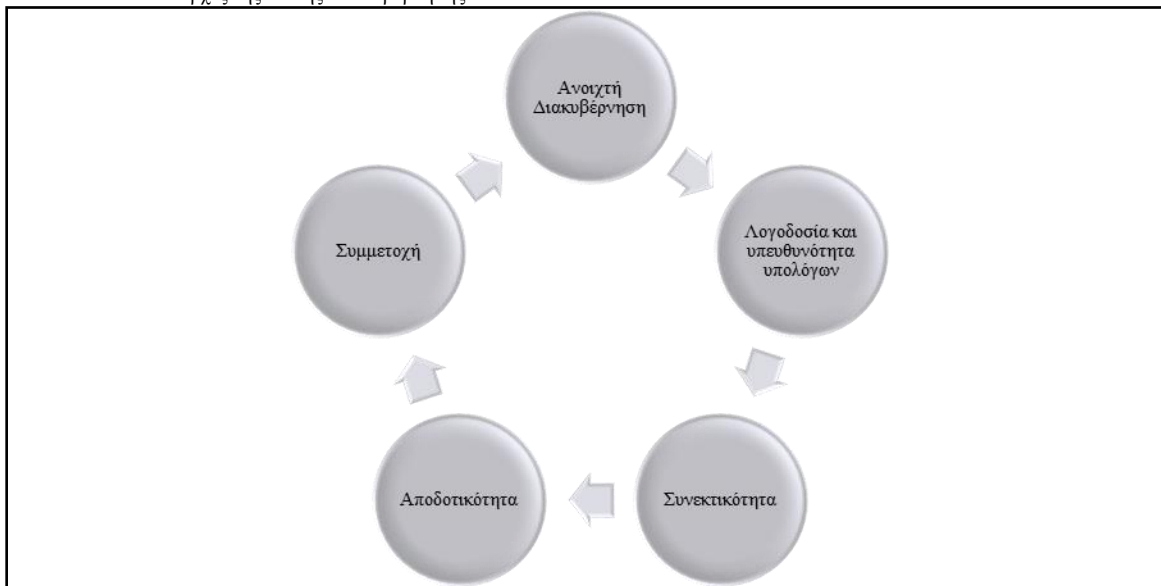
- Ανοιχτή Διακυβέρνηση
- Συμμετοχή
- Λογοδοσία και υπευθυνότητα
- Αποδοτικότητα
- Συνεκτικότητα

Για να κατανοηθούν με καλύτερο τρόπο οι παραπάνω αρχές κρίνεται σκόπιμη η σύντομη περιγραφή τους. Αναλυτικότερα, η Ανοιχτή Διακυβέρνηση αναφέρεται στον ανοιχτό τρόπο λειτουργίας και επικοινωνίας των διαφόρων φορέων, καθώς και στη χρήση

λεξιλογίου που θα είναι κατανοητό για την πλειονότητα των ατόμων, με σκοπό την ανάπτυξη της εμπιστοσύνης μεταξύ των φορέων συνεργασίας και στα τρία επίπεδα διοίκησης. Η Συμμετοχή αναφέρεται στην συμμετοχή όλων των φορέων (χωρίς την εφαρμογή στάσεων αποκλεισμού) στα στάδια της διακυβέρνησης από την αρχική σύλληψη του οράματος έως και την εφαρμογή του, εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο εμπιστοσύνη στα αποτελέσματα των διεργασιών. Η λογοδοσία σχετίζεται με τον ακριβή καθορισμό των διαφόρων ρόλων και στα τρία επίπεδα διοίκησης (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό). Η Αποδοτικότητα σχετίζεται ως επί το πλείστον με την αρχή της αναλογικότητας, δηλαδή με την χρήση δράσεων και μέτρων που αντιστοιχούν στο πρόβλημα που είναι προς επίλυση, καθώς και με την αρχή της επικουρικότητας που σχετίζεται με την διατύπωση πολιτικής στο κατάλληλο επίπεδο διοίκησης και όχι σε ανώτερο ή σε κατώτερο αντίστοιχα.

Τέλος, η *Συνεκτικότητα* σχετίζεται με τη συνοχή που θα πρέπει να διαθέτουν οι διάφορες πολιτικές ώστε να μπορούν να γίνουν με εύκολο τρόπο κατανοητές. Η ανάγκη για πολιτικές που θα χαρακτηρίζονται από συνοχή αυξάνουν τις απαιτήσεις για υπευθυνότητα που θα κατέχει η πολιτική εξουσία ανεξαρτήτως επιπέδου διοίκησης Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010).

Εικόνα 1. Οι Πέντε Αρχές της Καλής Διακυβέρνησης

Πηγή: Βασενχόβεν κ.α., 2010 σελ. 56.

Οι παραπάνω αρχές μπορούν να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένες χωρικά ενότητες, όπως είναι η περιφέρεια, ενώ παράλληλα δεδομένου ότι η «Διακυβέρνηση» εφαρμόζεται σε καθορισμένο χώρο δύναται η διαδικασία αυτή να καθορίζεται από τα στοιχεία του χώρου που αυτή εφαρμόζεται.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι η «Χωρική Διακυβέρνηση» αποτελεί μια διαδικασία, η οποία δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην «συλλογική δράση» επιχειρώντας την υλοποίηση ενός κοινού οράματος (vision) για το μέλλον του χώρου που μελετάται κάθε φορά. Για τον λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία η κατανομή ρόλων μεταξύ των εταίρων, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που οδηγούν στο όραμα. Παράλληλα, αναπτύσσεται συλλογική συναίνεση μεταξύ των δρώντων, ενώ ο χώρος αποκτάει την εικόνα ενός «συλλογικού δρώντος» (collective actor), λόγω της συλλογικής δράσης των εταίρων (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010).

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, απαιτούνται να υπάρξουν κάθετες και οριζόντιες συνεργασίες τόσο μεταξύ των διαφόρων επιπέδων της διοίκησης (κάθετη συνεργασία) όσο και μεταξύ των διαφόρων τομεακών πολιτικών αλλά και μεταξύ κυβερνητικών και μη οργανώσεων και πολιτών.

Αναλυτικότερα, ο κάθετος συντονισμός συνδέεται με την ιδέα της λεγόμενης «πολύ-επίπεδης διακυβέρνησης». Δίνεται η δυνατότητα της ευελιξίας και της μετακίνησης των αρμοδιοτήτων από το κεντρικό κράτος (εθνικό επίπεδο) σε άλλες βαθμίδες της διοίκησης, είτε αυτές αφορούν ανώτερα επίπεδα (υπερ-εθνικά) είτε πιο χαμηλά (περιφερειακά, τοπικά) (Βασενχόβεν και Κουλιούρος, 2007). Ο κάθετος συντονισμός αναδύει την πολιτική της αποκέντρωσης των αρμοδιοτήτων και προβάλλει τον θεσμό της συνεργασίας μεταξύ των επιπέδων διοίκησης (Ασπρογέρακας & Μπούτλας, 2016). Το κεντρικό κράτος μοιράζεται τις αρμοδιότητες και με τα υπόλοιπα διοικητικά επίπεδα, χωρίς να επιβάλλει σαν πανίσχυρη δύναμη τις πολιτικές του. Με τον τρόπο αυτό το τοπικό επίπεδο αποκτάει μιας μορφής αυτονομία, χωρίς να διαθέτει πλήρη αυτάρκεια, αλλά περισσότερο δικτυακό ρόλο. Η ευελιξία αυτή δημιουργεί μια ανακλιμάκωση δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις δικτυακές σχέσεις μέσω των οποίων προβάλλονται οι συλλογικές δράσεις (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010). Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι το περιφερειακό επίπεδο αποκτάει το προνομιακό ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στο εθνικό και τοπικό επίπεδο διοίκησης (Καυκαλάς, 2014).

Επιπλέον, όσον αφορά τον οριζόντιο συντονισμό η διακυβέρνηση αναλαμβάνει τον ρόλο του συντονιστή που αφορούν την ολοκλήρωση πολιτικών και ενεργειών από διάφορους δρώντες (actors). Ο συντονισμός αυτός μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε μέσα σε μια χωρική ενότητα (όπως είναι η περιφέρεια) είτε ανάμεσα σε διαφορετικές χωρικές ενότητες. Σε αυτή την μορφή συνεργασίας εμφανίζονται άτυπες αλλά και τυπικές δικτυακές συνεργασίες, γι' αυτό και οι αποφάσεις δεν προκύπτουν από μια μόνο πηγή εξουσίας. Ο σχεδιασμός δεν ακολουθεί το ορθολογικό, ιεραρχικό και τεχνικό μοντέλο, καθώς ιδιαίτερα σημαντική είναι η ύπαρξη αλληλεπιδράσεων τυπικών και άτυπων, δημοσίων και ιδιωτικών. Η διακυβέρνηση στο οριζόντιο επίπεδο προκύπτει ως προσέγγιση για τον συντονισμό και την ολοκλήρωση πολιτικών και δράσεων σε μια ή περισσότερες χωρικές μονάδες μέσω των δικτύσεων (Ασπρογέρακας, 2020).

Τέλος, η συμμετοχή των πολιτών αποτελεί ίσως το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της διακυβέρνησης για την προώθηση του σχεδιασμού «από κάτω προς τα πάνω» (bottom up) (Ασπρογέρακας, 2020). Δεδομένου ότι η παραπάνω προσφέρει τη δυνατότητα της συμμετοχικότητας και της αλληλεπίδρασης, η εμπλοκή των πολιτών στην διαδικασία του σχεδιασμού αποτελεί την μετάβαση από τον «εκ των άνω» σχεδιασμό στον λεγόμενο «εκ των κάτω» σχεδιασμό. Ωστόσο, καθώς η αποτελεσματικότητα και η ουσιαστικότητα δεν αποτελούν μετρήσιμα μεγέθη, είναι δύσκολο να εξασφαλιστεί και η επαρκής συμμετοχή των πολιτών (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010). Παρόλ' αυτά η συμμετοχή των πολιτών και γενικότερα ο θεσμός των συμπράξεων είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς δίνεται η δυνατότητα, οι επιλεγείσες πολιτικές να ανταποκρίνονται πιο ουσιαστικά στις ανάγκες που έχουν οι χωρικές ενότητες και αντίστοιχα οι τελικοί αποδέκτες αυτών. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι η συμμετοχή λόγω της φύσης της έννοιας είναι δύσκολο να εκτιμηθεί και να μετρηθεί ως προς την αποτελεσματικότητα και την ουσίας της (Ασπρογέρακας, 2020).

1.2. Ιστορία της Χωρικής Διακυβέρνησης: Από τον Φορντισμό και το Κευνσιανό κράτος πρόνοιας (1945 – 1970) στον Μετα-Φορντισμό και τη Διακυβέρνηση

Την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1939-1945), η οικονομική ανάπτυξη των περισσότερων χωρών της Βόρειας Δύσης (Μπεριάτος & Παπαγεωργίου, 2012) στηρίχτηκε στο «φορντικό» μοντέλο. Ο Antonio Gramsci ήταν αυτός που εισήγαγε για πρώτη φορά τον όρο «Φορντισμός», τη δεκαετία του 1930 που αναφέρεται σε «ένα καθεστώς εντατικής συσσώρευσης», βασικά χαρακτηριστικά του οποίου είναι η μαζική κατανάλωση (καθετοποιημένη μαζική παραγωγή), η μονοπωλιακή ρύθμιση από το κράτος, η σταθερότητα στα κέρδη της επιχείρησης και η συνεχής λειτουργία των εργοστασίων με πλήρη παραγωγή και πλήρη απασχόληση.

Το μοντέλο αυτό κυριάρχησε από την δεκαετία του 1940 και διήρκησε για περίπου 30 χρόνια, στην διάρκεια των οποίων η αγορά και ο σχεδιασμός της οικονομίας καθοριζόταν από την παραγωγή, γεγονός που δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για την δυνατότητα πρόβλεψης της μαζικής παραγωγής και κατανάλωσης (Vasapollo, 2003). Στην ανάπτυξη του μοντέλου συνετέλεσε το γεγονός ότι το κράτος κατείχε τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην ρύθμιση πολιτικών ζητημάτων και στην λήψη αποφάσεων σε σχέση με άλλους δρώντες της κοινωνίας, λειτουργώντας σε ένα πλαίσιο διοίκησης από πάνω προς τα κάτω (δηλαδή το εθνικό επίπεδο ασκούσε εξουσία στο περιφερειακό και το εθνικό μαζί με το περιφερειακό στο τοπικό επίπεδο). Η διαχείριση διοικητικών ζητημάτων από το κράτος μέσα από γραφειοκρατικές κυρίως διαδικασίες και η ιεραρχική μεταξύ των φορέων του σχέσεις είναι κοινώς γνωστή με τον όρο «κυβέρνηση» (Βάσενχοφεν & Σαπουντζάκη, 2005).

Ωστόσο, η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970 και η συνακόλουθη οικονομική αστάθεια, πυροδότησαν την σταδιακή έλλειψη της εμπιστοσύνης προς το κράτος και των λειτουργιών του (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2015). Αυτή η αμφισβήτηση οδήγησε σε αλλαγή της οργάνωσης και ρύθμισης των πολιτικών και οικονομικών ζητημάτων και στην υποχώρηση του κυβερνητικού συστήματος ως τρόπου διοίκησης. Έτσι, στις αρχές του 1970, το φορντικό σύστημα μαζικής παραγωγής άρχισε να αμφισβητείται, και να μπαίνει σε κρίση (Pierre & Peters, 1998, σελ. 1). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να «κλονιστεί η

οικονομική βάση του κενυσιανού κράτους πρόνοιας¹» (Λυμπεράκη, χ.χ., σελ. 2) και να αποδειχθεί η αναποτελεσματικότητα τόσο του ίδιου, όσο και του φορντικού μοντέλου στο οποίο στηριζόταν. Έτσι, από το 1970 και μετά, δημιουργήθηκε ένα νέο ευέλικτο καθεστώς συσσώρευσης, καλούμενο ως «μετα-φορντικό σύστημα». Ο μετα-φορντισμός αποτέλεσε μια μετεξέλιξη του φορντισμού, αναφορικά με τον τρόπο οργάνωσης της παραγωγής. Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στον τομέα της παραγωγής και η ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων αποτελούν τα βασικότερα γνωρίσματα του νέου αυτού συστήματος, αναβαθμίζοντας τις μέχρι τότε εργασιακές διαδικασίες και πρακτικές. Η οικονομική κρίση που έπληξε τις αναπτυγμένες χώρες της Δύσης την περίοδο εκείνη αποτέλεσε την αφορμή για την καθιέρωση του μετα-φορντικού μοντέλου και την έναρξη της εποχής της πληροφορίας και της εντατικής εργασίας αποβλέποντας στην συσσώρευση κέρδους (Λυμπεράκη, χ.χ.).

Ωστόσο, η μεταβολή του φορντικού συστήματος οδήγησε και σε μεταβολή του πλαισίου βάσει του οποίου λειτουργούσε, αναφορικά με τα οικονομικά και τα πολιτικό-θεσμικά χαρακτηριστικά του (Κουρλιούρος, 2001, σελ. 416). Αυτό σημαίνει ότι συντελέστηκαν μετασχηματισμοί και μετατροπές που σχετίζονταν με το κράτος και τις λειτουργίες του, ώστε αυτό να μπορέσει να αποκτήσει ευελιξία (Λυμπεράκη, σελ. 4).

Κύριες αδυναμίες που παρουσίασε το φορντικό σύστημα σύμφωνα με την Λυμπεράκη αποτελούν: α) ακαμψία του συστήματος να προσαρμοστεί στις αλλαγές της ζήτησης, β) η δυσκολία παραγωγής σύνθετων προϊόντων, γ) το μεγάλο κόστος διαχείρισης του αποθέματος, δ) η απουσία ποιοτικού ελέγχου, ε) οι απόμακρες σχέσεις παραγωγών – προμηθευτών, στ) η αναποτελεσματικότητα ρυθμιστικής πολιτικής και ζ) η απώλεια σύνδεσης μισθών – παραγωγικότητας, λόγω της χωροθέτησης των επιχειρήσεων σε περιοχές χαμηλού εργατικού κόστους.

¹ Το «κενυσιανό κράτος πρόνοιας» αποτέλεσε ένα σύστημα κρατικής πρόνοιας, το οποίο θεμελιώθηκε στις χώρες του δυτικού κόσμου. Πήρε το όνομά του από τον Κένυς, ο οποίος πρότεινε την υιοθέτηση αυτής της ιδέας (παρεμβατικός ρόλος του κράτους) για την τόνωση της ζήτησης και την εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησης σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Αν και η εφαρμογή του από τις χώρες αυτές στηρίχτηκε στην επίτευξη του παραπάνω σκοπού σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, σταδιακά η οικονομική πολιτική των δυτικών κρατών επέκτεινε την ιδέα της εφαρμογής του σε μακροπρόθεσμο χρόνο. Αυτό σήμαινε ότι τα δυτικά κράτη ανεξάρτητα από το αν βρίσκονταν σε περίοδο οικονομικής ύφεσης ή ανάπτυξης και ανεξάρτητα από το επίπεδο απασχόλησης αξιοποιούσαν προνοιακά προγράμματα στο πλαίσιο προώθησης της οικονομική τους πολιτικής.

- Η κρίση του φορντικού μοντέλου οδήγησε στην εμφάνιση αλλαγών που αφορούσαν:
- α) την κατανάλωση, λόγω του κατακερματισμού των αγορών και της αβεβαιότητας στη ζήτηση.
 - β) την παραγωγική διαδικασία, λόγω των αλλαγών στις τεχνολογίες παραγωγής, αλλά και στην ίδια την εργασιακή διαδικασία.

Αιτίες που οδήγησαν σε αυτές τις αλλαγές θεωρούνται οι τεχνολογικές εξελίξεις, καθώς επέτρεπαν την διαφοροποίηση του προϊόντος χωρίς υψηλό κόστος, ο ανταγωνισμός βάσει της ποιότητας και όχι της τιμής και οι αλλαγές στην κατανάλωση με την απομάκρυνση από την ομοιογένεια της τυποποίησης και της μαζικής κατανάλωσης και την επιστροφή στην ετερογένεια των προϊόντων (Φουτάκης, 2004, σελ. 44).

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, η αναποτελεσματικότητα του ορθολογικού μοντέλου σχεδιασμού, η έλλειψη αξιοπιστίας στο κράτος και τις λειτουργίες του και η ανάγκη για περισσότερο συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη των αποφάσεων, οδήγησαν στην αναζήτηση μιας νέας προσέγγισης πολιτικής (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010).

Το υπάρχον σύστημα μετασχηματίζεται και αποκτά νέα στοιχεία που δίνουν έμφαση στον σχεδιασμό των προϊόντων, στην χρήση ευέλικτων μηχανημάτων και «συμβολαίων εργασίας», στην χρήση συστημάτων διανομής τελευταίας στιγμής, στην αποκέντρωση της παραγωγής και την αυξανόμενη σημασία υπεργολάβων και σε νέες σχέσεις ανάμεσα στις επιχειρήσεις και τους προμηθευτές και στις επιχειρήσεις και τους πελάτες.

Παράλληλα, στο νέο σύστημα εγκαταλείπεται ο άκαμπτος χαρακτήρας του προηγούμενου και αποκτά στοιχεία ευελιξίας, όπως είναι ο συντονισμός των δράσεων και η συνεργασία, τόσο στο εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης (συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις), όσο και στο εσωτερικό περιβάλλον της (συνεργασία μεταξύ των εργαζομένων).

Επίσης, με την υποχώρηση του φορντικού μοντέλου παρουσιάζονται αλλαγές και στο πλαίσιο που ευνόησε την ανάπτυξη του, δηλαδή του κενυσιανού κράτους πρόνοιας, όπου ο ρόλος του κράτους ήταν παρεμβατικός και ρυθμιστικός. Πλέον, συντελούνται τέτοιοι μετασχηματισμοί ώστε, και οι λειτουργίες του κράτους να διακρίνονται από ευελιξία.

Η οικονομική και πολιτική αναδιάρθρωση που ακολούθησε επέφερε μεγάλες μεταβολές στη λειτουργία και τον ρόλο του κράτους, και πιο συγκεκριμένα των κυβερνήσεων. Έτσι, μαζί με τις κυβερνήσεις, υπό τις νέες συνθήκες, αποκτά σταδιακά αυξημένη σημασία και ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων μιας και αυξάνεται η επιρροή τους στην πολιτική και τη διοίκηση. Με τον τρόπο αυτό, συντελείται η μετάβαση από τον μέχρι τότε επικρατούντα όρο «κυβέρνηση» σε έναν νέο όρο, αυτόν της «διακυβέρνησης» (Governance). Πρόκειται για μια λέξη με δυσκολία στην απόδοση του εννοιολογικού της περιεχομένου, που οφείλεται στην πολλαπλή εργαλειακή λειτουργία της. Συγκεκριμένα, στην βιβλιογραφία η Διακυβέρνηση εμφανίζεται ως:

- ένας νέος τρόπος του «διοικείν»
- μέθοδος λήψης αποφάσεων
- μορφή διαχείρισης των συλλογικών υποθέσεων σε τοπικό επίπεδο
- θεωρία πολιτικής φιλοσοφίας (Καρκατσούλης, 2004: 316 και 319).

Ο νέος αυτός όρος γίνεται καλύτερα αντιληπτός, όταν αντιπαραβάλλεται με την έννοια της Κυβέρνησης. Σε αντίθεση με την τελευταία, θα λειτουργήσει σαν ένας όρος ομπρέλα αφού, αν και ακόμα δεν είναι σαφές το εννοιολογικό του περιεχόμενο, καταφέρνει να αναφερθεί στο πολλαπλασιασμό των φορέων - νέων δρώντων που δύναται να συμμετέχουν στην χάραξη πολιτικής και στην πολλαπλότητα των συμφερόντων που απορρέουν από αυτούς, την ετεραρχία, την ισότητα, την συμμετοχή και τον συντονισμό των δρώντων. Στο πλαίσιο αυτό, οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των νέων δρώντων, εντός και εκτός πολιτικής αρένας, χαρακτηρίζονται από αλληλοεπικάλυψη και αμοιβαία αλληλεξάρτηση σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο, μέθοδος που είναι γνωστή και ως «bottom-up», διαμορφώνοντας μια νέα πολιτική που δύναται να εφαρμοστεί σε δυο διαστάσεις, την από κάτω προς τα πάνω (κάθετο επίπεδο) και την ανά επίπεδο συνεργασία και συντονισμό τομέων και φορέων (οριζόντιο επίπεδο). Όπως γίνεται φανερό, η τυπική κυβέρνηση και διοίκηση καθίσταται πλέον ένας μόνο από τους εμπλεκόμενους φορείς που φέρει μάλιστα ατελείς δυνατότητες ελέγχου (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2016).

Συνεπώς, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η ανάδυση του όρου «διακυβέρνηση» και της φιλοσοφίας της ανήκει στην μεταμοντέρνα μορφή οικονομικών και πολιτικών οργανώσεων που προέκυψαν ως απάντηση στις οικονομικές και πολιτικές ανάγκες των καιρών.

Στον τομέα της Χωροταξίας, τα τελευταία έτη όλο και περισσότερο χρησιμοποιείται η έννοια της Διακυβέρνησης (Governance). Με αναφορά στην έννοια της Διακυβέρνησης, ο επιστημονικός κλάδος της Χωροταξίας εισάγει έναν νέο όρο αυτόν της «Χωρικής Διακυβέρνησης» (territorial governance), που έρχεται σε αντίθεση με το παραδοσιακό ορθολογικό σχεδιασμό του χώρου σε επίπεδο πολιτικής και σχεδιασμού του χώρου ειδικότερα (σχεδιασμός από πάνω προς τα κάτω). Η χωρική διακυβέρνηση ως μια από κάτω προς τα πάνω φιλοσοφία σχεδιασμού (bottom-up), υιοθετώντας τις βασικές αρχές της «διακυβέρνησης» σε γεωγραφικά προσδιορισμένες ενότητες, αποβλέπει στην ανάδειξη του χωρικού κεφαλαίου (territorial capital) των ενοτήτων με απώτερο στόχο την ενδυνάμωση της χωρικής συνοχής. Όπως στην περίπτωση της διακυβέρνησης, η χωρική διακυβέρνηση μπορεί να λειτουργήσει είτε οριζόντια, ανάμεσα στους διάφορους δρώντες ή τομείς είτε κάθετα, ανάμεσα σε διαφορετικά διοικητικά επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό) (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2016).

Στο πλαίσιο εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης, ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο, αναβαθμίζεται ο ρόλος της Περιφέρειας, η οποία αποκτά προνομιακό ρόλο, συντονίζοντας τις δημόσιες υπηρεσίες αλλά και τις τοπικές αυτό – διοικητικές αρχές λειτουργώντας ως διαμεσολαβητής μεταξύ του εθνικού επιπέδου (προς τα πάνω) και του τοπικού επιπέδου (προς τα κάτω) (Καυκαλάς, 2014).

Κεφάλαιο 2^ο

Κείμενα Πολιτικής

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια σύντομη αναφορά στα κείμενα πολιτικής, μέσω των οποίων άρχισε να αναγνωρίζεται και επίσημα η έννοια της Χωρικής Διακυβέρνησης. Σημείο αναφοράς προς αυτή την κατεύθυνση θεωρείται το Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), γι' αυτό τον λόγο παρατίθεται στην παρούσα διπλωματική εργασία ως πρώτο, σε χρονολογική σειρά, κείμενο πολιτικής. Στην συνέχεια παρατίθενται η Λευκή Βίβλος, η Εδαφική Ατζέντα (2007 και 2020), καθώς και ο Χάρτης της Λειψίας για την Βιωσιμότητα των Ευρωπαϊκών Πόλεων (2007). Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε ορισμένες εργαλειοθήκες / προγράμματα, μέσω των οποίων καθίσταται εφικτή η διάχυση της γνώσης, όσον αφορά την εφαρμογή παρόμοιων εγχειρημάτων εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

2.1. Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ)

Στόχοι του ΣΑΚΧ:

1. Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή
2. Αειφόρος Ανάπτυξη
3. Ισορροπημένη Ανταγωνιστικότητα στον Ευρωπαϊκό Χώρο

Οι τρεις αυτοί στόχοι σχετίζονται με τους τρεις επιχειρησιακούς στόχους που ορίζονται στο έγγραφο του Χάρτη της Λειψίας (1994), και αυτοί είναι:

1. Η Ισορροπία
2. Η Προστασία
3. Η Ανάπτυξη

Από τον συνδυασμό των παραπάνω προκύπτει ότι η συνοχή σχετίζεται με την ισορροπία, η αειφόρος ανάπτυξη με την προστασία και η χωρική ανταγωνιστικότητα με την ανάπτυξη.

Η επικράτηση του ενός μόνο από τους δυο άλλους στόχους δεν θα οδηγήσει στην επίτευξη του σκοπού μιας αποτελεσματικής ισορροπημένης και αρμονικής Χωροταξικής Ανάπτυξης.

Αυτό που διαφοροποιεί το ΣΑΚΧ από παρόμοια εγχειρήματα του παρελθόντος είναι ότι στοχεύει στην ταυτόχρονη επίτευξη των τριών αυτών στόχων και της δημιουργίας δεσμών μεταξύ τους, ενώ μέχρι τότε επιχειρούνταν η μεμονωμένη επίτευξη του καθενός από αυτούς ξεχωριστά.

Η συνειδητοποίηση σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο για τα οφέλη που μπορεί να προκύψουν από την ανάπτυξη της Χωροταξικής Προσέγγισης και των νέων προκλήσεων σε ζητήματα ανταγωνιστικότητας, οδήγησαν τα κράτη – μέλη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην απόφαση για την κατάρτιση του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ).

Πρόκειται για ένα έγγραφο διακυβερνητικής υφής που υλοποιήθηκε από τους αρμόδιους υπουργούς (σε ζητήματα Χωροταξίας) σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την στήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της Επιτροπής των Περιφερειών και των Τοπικών Αρχών, καθώς και της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής.

Αρχικά, η ιδέα προτάθηκε τον Νοέμβριο του 1993 στο συμβούλιο της Λιέγης, ενώ ο προβληματισμός για την φύση και το περιεχόμενο του ΣΑΚΧ διήρκησε για τα επόμενα τρία χρόνια. Τελικά, τον Ιούνιο του 1997 στο Νόρτβέικ, καταρτίζεται το πρώτο επίσημο έγγραφο του ΣΑΚΧ, στο οποίο υιοθετούνταν οι έξι πολιτικές αρχές² του εγγράφου της Λειψίας.

Το ΣΑΚΧ δεν αποτελεί ένα δεσμευτικό έγγραφο αλλά αποτελεί ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς για την χάραξη και την εκτέλεση κοινής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Επικράτεια. Ακόμη, δεν προτείνει νέα πεδία δράσης³ από αυτά που όριζε το έγγραφο της Λειψίας, ούτε επιβαρύνει με νέα καθήκοντα την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά αποβλέπει στο να αυξήσει

² - Η Χωροταξική Ανάπτυξη μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

- Οι υφιστάμενες αρμοδιότητες των υπεύθυνων για τις κοινοτικές πολιτικές φορέων παραμένουν σταθερές, καθώς το ΣΑΚΧ δεν περιορίζει τους αρμόδιους φορείς κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

- Πρωταρχικός στόχος αποτελεί η επίτευξη της αεροφόρου και ισορροπημένης ανάπτυξης.

- Το ΣΑΚΧ θα καταρτιστεί σεβόμενο τους υφιστάμενους θεσμούς, χωρίς να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη – μέλη.

- Το ΣΑΚΧ θα βασίζεται στην αρχή της επικουρικότητας.

- Κάθε χώρα, στο πλαίσιο της Εθνικής της Πολιτικής βασισμένη στο ΣΑΚΧ θα διαμορφώνει τις εθνικές τις πολιτικές, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη της τα Ευρωπαϊκά Χωροταξικά ζητήματα.

³ - Ισορροπημένο και Πολυκεντρικό Αστικό Σύστημα

- Ισότιμη Πρόσβαση σε Υποδομές και Γνώση

- Συνετή Διαχείριση και Ανάπτυξη της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

μέσω της Χωροταξικής διάστασης την αποτελεσματικότητα των κοινοτικών πολιτικών και να ευνοήσει την συνεργασία τόσο μεταξύ των κρατών – μελών, όσο και μεταξύ αυτών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Επίσης, βασίζεται στη ιδέα ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν αποτελεί από μόνη της μια επαρκής συνθήκη για να επιτευχθεί ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, αλλά θα πρέπει να υπάρχει μια παρέμβαση σε ζητήματα χωροταξικής ανάπτυξης που να έχει προκύψει κατόπιν συμφωνίας, ώστε να διορθώνονται οι όποιες εντοπιζόμενες ανισότητες. Η παρέμβαση αυτή θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τους εξής παράγοντες:

- Την προϊούσα οικονομική ολοκλήρωση
- Την αύξηση της σημαντικότητας του ρόλου των τοπικών και περιφερειακών αυτοδιοικήσεων
- Την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εξέλιξη των σχέσεων των κρατών – μελών με τους γείτονές τους

Το ΣΑΚΧ περιλαμβάνει δυο μέρη, τα οποία απαρτίζονται από α) την σημασία της πολιτικής χωροταξικής ανάπτυξης, ως μια νέα διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής και από β) τις διαγραφόμενες προοπτικές και προκλήσεις στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.2. Λευκή Βίβλος

Η Λευκή Βίβλος αποτελεί ένα επίσημο έγγραφο (μια επίσημη δέσμη προτάσεων) που εκδίδεται από τις κυβερνήσεις υπό την μορφή βιβλίου (Ακριβοπούλου, 2010) και αφορά διάφορους επιστημονικούς τομείς. Στον τομέα της Χωροταξίας, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, η «Λευκή Βίβλος» εμπεριέχει κρατικά έγγραφα που σχετίζονται με συγκεκριμένα θέματα και προτάσεις εξωτερικής ή και εσωτερικής πολιτικής. Προέκυψε από τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Σύνοδο Κορυφής της Ρώμης. Στη σύνοδο αυτή θα πραγματοποιηθεί μια αποτίμηση των δράσεων της ΕΕ τα τελευταία 60 χρόνια, καθώς επίσης και το μέλλον των 27 κρατών – μελών της ΕΕ (Επιτροπή των Περιφερειών, 2009).

Ειδικότερα, όπως αναφέρει η Ακριβολούλου (2010), «η “Λευκή Βίβλος” περιλαμβάνει συγκεκριμένες δράσεις στρατηγικού και οικονομικού χαρακτήρα που στοχεύουν στην μείωση της ανεργίας σε επίπεδο ΕΕ, στην αύξηση της απασχόλησης, καθώς και στην δημιουργία διευρωπαϊκών δικτύων». Επιπλέον, στην βιβλιογραφία αναφέρεται ότι η «Λευκή Βίβλος» θέτει την βάση για την επίτευξη δυο μεγάλων στόχων, οι οποίοι σχετίζονται με την ενθάρρυνση της αμεσότερης συμμετοχής των πολιτών στην λήψη αποφάσεων και στην ενίσχυση της αποτελεσματικότερης τους των πολιτών στις τοπικές κοινωνίες κάθε κράτους – μέλους της ΕΕ (Επιτροπή των Περιφερειών, 2009).

Όσον αφορά την Διακυβέρνηση, η «Λευκή Βίβλος» για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Commission of the European Communities, 2001) που εκδόθηκε το 2001, αποτελεί ένα έγγραφο στο οποίο παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο η ΕΕ διαχειρίζεται τις προκλήσεις και τις δυσκολίες που προκύπτουν από την εφαρμογή της κοινής διακυβέρνησης μεταξύ των κρατών – μελών της ΕΕ (Επιτροπή των Περιφερειών, 2009), καθώς και στο τρόπο με τον οποίο η ΕΕ διαχειρίζεται τις ευθύνες και τα καθήκοντα που αναλαμβάνει (Βασεχνόφεν κ.α., 2010). Μέσω της «Λευκής Βίβλου» πραγματοποιείται αναφορά σε μια νέα μορφή διακυβέρνησης, στην οποία οι πολίτες παρουσιάζεται να έχουν μεγαλύτερο και ενεργότερο ρόλο, όσον αφορά την συμμετοχή τους στην διαδικασία λήψης αποφάσεων σε ζητήματα πολιτικής. Σκοπός είναι η δημιουργία μιας πολυεπίπεδης μορφής διακυβέρνησης, στην οποία θα υπάρχει πιο συστηματική και συντονισμένη συνεργασία και δράση τόσο μεταξύ των κρατών – μελών της ΕΕ (οριζόντια συνεργασία) όσο και των επιπέδων διακυβέρνησης (ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό) (κάθετη συνεργασία). Αυτό συνεπάγεται αμοιβαία ευθύνη των καθηκόντων και συμμετοχικότητα από όλους τους φορείς, χρησιμοποιώντας διάφορες πρακτικές, με σκοπό την επίτευξη της συνεργασίας όλων των επιπέδων διακυβέρνησης (Επιτροπή των Περιφερειών, 2009).

Σύμφωνα με την «Λευκή Βίβλο» για τον μέλλον της Ευρώπης (Μάρτιος, 2017) πέντε είναι τα πιθανά εναλλακτικά σενάρια που προτείνονται για την εξέλιξη της Ευρώπης έως το 2025. Αναλυτικότερα το πρώτο σενάριο με τίτλο «Συνεχίζουμε Κανονικά» προτείνει τη συνέχιση του τρέχοντος προγράμματος μέσω της αναβάθμισής του, το δεύτερο σενάριο με τίτλο «Τίποτα Περισσότερο από την Έννοια της Αγοράς» δίνει έμφαση στην εξειδίκευση ορισμένων τομέων της ενιαίας αγοράς, με έλλειψη πρόθεση περαιτέρω κινητοποίησης σε άλλους τομείς πολιτικής. Το τρίτο σενάριο που ονομάζεται «Αυτοί που

θέλουν περισσότερα, κάνουν περισσότερα», προτείνει την διατήρηση του υφιστάμενου προγράμματος, δίνοντας όμως την δυνατότητα στα κράτη – μέλη που επιθυμούν να εξελιχθούν σε άλλους τομείς πολιτικής να συνεργάζονται με άλλα κράτη – μέλη. Επιπλέον, στο τέταρτο σενάριο που φέρει την ονομασία «Κάνουμε λιγότερα με πιο αποδοτικό τρόπο», προτείνεται η αξιοποίηση των περιορισμένων πόρων που διαθέτει η ΕΕ σε συγκεκριμένους τομείς, ενώ τέλος το πέμπτο σενάριο με τίτλο «Κάνουμε μαζί πολύ περισσότερα» προτείνει την συνεργασία των κρατών – μελών της ΕΕ, με την φιλοσοφία ότι με την διάθεση των πόρων που η καθεμιά διαθέτει και την συμμετοχή όλων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, θα μπορέσουν να βελτιώσουν περισσότερους τομείς πολιτικής.

2.3. Εδαφική Ατζέντα

Η «Εδαφική Ατζέντα», σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Εδαφική Ατζέντα», 2007) αποτελεί ένα στρατηγικό πλαίσιο με στόχο την δημιουργία μιας βιώσιμης ανάπτυξης σε επίπεδο ΕΕ. Το πρώτο έγγραφο της «Εδαφικής Ατζέντας» εγκρίθηκε τον Μάιο του 2007 και αποτελεί συνέχεια του ΣΑΚΧ ενσωματώνοντας ωστόσο το στοιχείο της δημιουργίας μια ανταγωνιστικής Ευρώπης (Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών της Ένωσης, 2007). Έκτοτε έχουν πραγματοποιηθεί αναθεωρήσεις του συγκεκριμένου εγγράφου, μια εκ των οποίων αποτελεί η «Εδαφική Ατζέντα 2020» που αναθεωρήθηκε το 2011.

2.3.1. Εδαφική Ατζέντα 2007

Όσον αφορά την «Εδαφική Ατζέντα 2007», η πρώτη αναφορά στη δημιουργία της, έλαβε χώρα στο Ρότερνταμ το Νοέμβριο του 2004 από το Άτυπο Συμβούλιο των Υπουργών Χωροταξίας. Στη συνάντηση αυτή που αφορούσε την εδαφική συνοχή των κρατών – μελών της ΕΕ, οι εκάστοτε υπουργοί αποφάσισαν την δημιουργία ενός συγκεφαλαιωτικού εγγράφου που θα έφερε τον τίτλο «Εδαφική κατάσταση και προοπτικές

της ΕΕ» στο πλαίσιο του τότε πολιτικού προγράμματος, η ολοκλήρωση του οποίου προσδιορίζονταν μέχρι και το 2007. Το έγγραφο αυτό που αποτέλεσε και την βάση για την δημιουργία της «Εδαφικής Ατζέντας» εμπεριείχε σε 197 παραγράφους τις προκλήσεις που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν οι χώρες της ΕΕ, βάσει του οποίου δίνονταν η δυνατότητα να σχεδιαστεί ένα πρόγραμμα δράσης για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων (Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Εδαφική Ατζέντα», 2007, σελ. 168/19).

Σύμφωνα με την Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007), το παραπάνω κείμενο πολιτικής επιδιώκει την εδαφική ανάπτυξη της ΕΕ θέτοντας τις προτεραιότητες για την επίτευξή της. Για το λόγο αυτό στοχεύει στην καλύτερη διαχείριση των πόρων που διαθέτουν τα κράτη - μέλη της ΕΕ, εξασφαλίζοντάς ίσες ευκαιρίες ανάπτυξης, καθώς και ευνοϊκότερες συνθήκες ποιότητας ζωής σε όλες της ευρωπαϊκές περιφέρειες, ανεξαρτήτως με το εάν τα άτομα αποτελούν κάτοικοι του ευρωπαϊκού κέντρου ή της περιφέρειας (Ανδρικοπούλου, 2014). Με αυτό τον τρόπο επιχειρηρήθηκε η εδαφική ανάπτυξη της ΕΕ, μέσω του πολυκεντρικού συστήματος (Ανδρικοπούλου, 2014), καθώς η «Εδαφική Ατζέντα» συνέβαλε εκτός των άλλων, στην οικονομική μεγέθυνση και στην βιώσιμη ανάπτυξη ενισχύοντας την εδαφική συνοχή των κρατών – μελών της ΕΕ (Territorial Agenda of the European Union, 2007). Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι με τον όρο «Εδαφική Συνοχή» νοείται *«η ικανότητα της πολιτικής για τη συνοχή να προσαρμόζεται σε ιδιαίτερες ανάγκες και χαρακτηριστικά λόγω γεωφυσικών πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, προκειμένου να επιτυγχάνεται ισορροπημένη και βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη»* (Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Εδαφική Ατζέντα», 2007, σελ. 168/17). Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η «Εδαφική Ατζέντα» αποτελεί ένα σημαντικό κείμενο πολιτικής, μέσω του οποίου επιχειρείται η εδαφική ανάπτυξη και η οικονομική μεγέθυνση της ΕΕ με σκοπό την δημιουργία μιας πιο ανταγωνιστικής Ευρώπης. Ωστόσο, για την επίτευξη του παραπάνω σημαντική είναι η επίτευξη της συνοχής (οικονομικής και κοινωνικής), καθώς όπως αναφέρει και η Ανδρικοπούλου (2014) η «Εδαφική Συνοχή» αποτελεί προϋπόθεση για την οικονομική μεγέθυνση και την βιώσιμη ανάπτυξη, θεωρώντας σημαντικό παράγοντα την ύπαρξη ίσων ευκαιριών ανάπτυξης για όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ.

2.3.2. Εδαφική Ατζέντα 2020

Στις 19 Μαΐου 2011 στο Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας στην Ουγγαρία (Territorial Agenda of the European Union, 2011), αναθεωρήθηκε η «Εδαφική Ατζέντα 2007» και προέκυψε ένα νέο έγγραφο που έφερε τον τίτλο «Εδαφική Ατζέντα 2020» εφόσον αξιολογήθηκε πρώτα η προγενέστερή της.

Η «Εδαφική Ατζέντα 2020» (2011), σύμφωνα με την Ανδρικοπούλου (2014) συνδέεται με την υλοποίηση των στόχων της «Ευρώπης 2020», καθώς σκοπός της είναι η επίτευξη μιας έξυπνης, βιώσιμης, χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Στην «Εδαφική Ατζέντα 2020» (2011) γίνεται αναφορά στην προώθηση της εδαφικής ανάπτυξης μέσω πολιτικών που θα ενισχύουν τα κράτη – μέλη της ΕΕ να αναπτύσσουν το εδαφικό τους κεφάλαιο (ανταγωνιστικότητα – ποιότητα ζωής – επενδύσεις) (Territorial Agenda of the European Union, 2011). Το παραπάνω επιβεβαιώνεται και από τον Ασπρογέρακα (2020), ο οποίος αναφέρει ότι μέσω της «Εδαφικής Ατζέντας 2020» (2011) πραγματοποιείται η μεγιστοποίηση των αναπτυξιακών ευκαιριών όχι μόνο των περιοχών που παρουσιάζουν αναπτυξιακή υστέρηση αλλά και των υπολοίπων, έτσι ώστε να αναπτυχθεί περαιτέρω το εδαφικό τους κεφάλαιο. Με αυτό τον τρόπο αποκτάει και τη δική της διάσταση η «Χωρική Διακυβέρνηση», καθώς ως μια διαδικασία συντονισμού των δρώντων τόσο σε οριζόντιο, όσο και σε κάθετο επίπεδο, αναλαμβάνει την διαδικασία συντονισμού των φορέων εκείνων που εμπλέκονται στην χωρική ανάπτυξη μιας περιοχής, αξιοποιώντας το εκάστοτε εδαφικό κεφάλαιο της κάθε χωρικής ενότητας (ESPON 2.3.2, 2007).

Στόχος της «Εδαφικής Ατζέντας 2020» (2011), είναι η εφαρμογή της «Στρατηγικής Ευρώπη 2020» παρέχοντας στρατηγικές κατευθύνσεις και πολιτικές που αφορούν την εδαφική ανάπτυξη, καθώς και στην ενσωμάτωση της εδαφικής διάστασης στις διάφορες πολιτικές και στα τέσσερα επίπεδα διακυβέρνησης (ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό), υιοθετώντας τις αρχές της εδαφικής συνοχής (κοινωνικής και οικονομικής) (Territorial Agenda of the European Union, 2011). Η «Εδαφική Ατζέντα 2020» (2011), επιχειρεί να αντιμετωπίσει, σύμφωνα με την βιβλιογραφία (Territorial Agenda of the European Union, 2011·) Ανδρικοπούλου, 2014) τις προκλήσεις που θέτουν, α) οι

παγκόσμιες διαρθρωτικές αλλαγές της οικονομικής κρίσης, β) οι αυξημένες αλληλεξαρτήσεις των ευρωπαϊκών περιφερειών, γ) οι δημογραφικές και κοινωνικές αλλαγές, δ) οι διάφορες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και του περιβάλλοντος, ε) οι ανησυχίες για την ενέργεια, καθώς και στ) η απώλεια βιοποικιλότητας και η ευαισθησία της φυσικής / πολιτιστικής κληρονομιάς και των τοπίων. Για την αντιμετώπιση λοιπόν, των παραπάνω προκλήσεων η «Εδαφική Ατζέντα 2020» (2011) ορίζει έξι (6) βασικές εδαφικές προτεραιότητες που σχετίζονται με την 1) προώθηση της πολυκεντρικής και ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης, 2) ενθάρρυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης στις πόλεις, τις αγροτικές περιοχές και τις ειδικές κατηγορίες περιοχών, 3) χωρική ολοκλήρωση στις διασυνοριακές και διεθνικές λειτουργικές περιοχές, 4) εξασφάλιση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας των περιφερειών βασισμένης σε ισχυρές τοπικές οικονομίες, 5) βελτίωση της χωρικής διασύνδεσης για άτομα, κοινότητες και επιχειρήσεις και 6) με την διαχείριση και διασύνδεση των οικολογικών και πολιτιστικών αξιών των περιφερειών (Territorial Agenda of the European Union, 2011). Οι παραπάνω προτεραιότητες που αφορούν το σύνολο της ΕΕ δύναται να συμβάλουν με θετικό τρόπο στην υλοποίηση της «Στρατηγικής Ευρώπη 2020» και στην επίτευξη της εδαφικής βιώσιμης ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω προκύπτει ότι τα δυο αυτά έγγραφα (Εδαφική Ατζέντα 2007, 2011) αποτελούν θεσμικά κείμενα πολιτικής που αποκοπούν στην επίτευξη τόσο της εδαφικής ανάπτυξης της ΕΕ, όσο και της οικονομικής της μεγέθυνσης, μέσω της ενίσχυσης του εδαφικού κεφαλαίου κάθε χωρικής ενότητας των κρατών – μελών της. Με τον τρόπο αυτό, η Ευρώπη επιδιώκει να εξελιχθεί σε μια πιο ανταγωνιστική Ήπειρο, ενώ παράλληλα ενισχύεται ακόμα περισσότερο η εφαρμογή ενός μοντέλου διακυβέρνησης, αυτό της «Χωρικής Διακυβέρνησης» μέσω της «Εδαφικής Ατζέντας 2020», καθώς όπως αναφέρουν οι Ζαχαρή και Ασπρογέρακας

Η σύνδεση της ανάπτυξης των περιοχών με το εδαφικό τους κεφάλαιο, όπως προτείνει η «Εδαφική Ατζέντα 2020», αποτελεί προσέγγιση που βασίζεται σε αρχές όπως ο οριζόντιος συντονισμός και η ολοκληρωμένη ανάπτυξη λειτουργικών περιοχών, μέσω της εφαρμογής της αρχής της επικουρικότητας και της προσέγγισης της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης. Επιπρόσθετα, η χωρική συνεργασία θεωρείται το «κλειδί» για την προώθηση της έξυπνης, αειφόρου και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, που αποτελεί την προτεραιότητα της στρατηγικής της ΕΕ «Ευρώπη 2020» (2013, σελ. 15).

2.4 Χάρτης της Λειψίας για την Βιωσιμότητα των Ευρωπαϊκών Πόλεων (2007)

Στο Χάρτη της Λειψίας παρατίθεται μια σειρά από αρχές που θα πρέπει να λάβουν υπόψιν τους όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αρχές αυτές αφορούν στην δημιουργία βιώσιμων, ευρωπαϊκών πόλεων και είναι οι ακόλουθες:

1. Η έναρξη ενός πολιτικού διαλόγου στο εσωτερικό του κάθε κράτους – μέλους σχετικά με τον τρόπο που θα ενσωματωθούν και θα εφαρμοστούν οι αρχές και οι στρατηγικές του χάρτη της Λειψίας για την βιωσιμότητα των Ευρωπαϊκών Πόλεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
2. Η χρήση του «εργαλείου» της ενταξιακής αστικής ανάπτυξης και της διακυβέρνησης, καθώς και η διευθέτηση των απαραίτητων παρεμβάσεων σε εθνικό επίπεδο, με σκοπό την επίτευξη του στόχου της βιωσιμότητας των Ευρωπαϊκών Πόλεων.
3. Η προώθηση της εγκαθίδρυσης ενός οργανισμού αρμόδιου σε ζητήματα εξασφάλισης της εδαφικής ισορροπίας, που θα βασίζεται στην ευρωπαϊκή πολυκεντρική αστική δομή.

Οι αρχές, για την δημιουργία βιώσιμων ευρωπαϊκών πόλεων (όπως αναφέρεται στον Χάρτη της Λειψίας) μπορούν να υλοποιηθούν λαμβάνοντας υπόψιν τα αποτελέσματα των ακόλουθων ερευνών α) "Integrated urban development as a prerequisite for successful urban sustainability" (Η ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη ως προϋπόθεση για επιτυχή αστική βιωσιμότητα), β) "Strategies for upgrading the physical environment in deprived urban areas" (Στρατηγικές για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος στις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές), γ) "Strengthening the local economy and local labour market policy in deprived urban areas" (Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της τοπικής πολιτικής αγοράς της εργασίας στις μειονεκτικές αστικές περιοχές), δ) "Proactive education and training policies on children and young people in deprived urban areas" (Προηγμένες πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα παιδιά και τους νέους στις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές), ε) "Sustainable urban transport and deprived urban areas" (Οι βιώσιμες αστικές μεταφορές και οι υποβαθμισμένες αστικές περιοχές).

Επιπλέον, προς την ίδια κατεύθυνση προτείνονται επτά επιμέρους δράσεις, οι οποίες αφορούν:

1. Την δημιουργία και εξασφάλιση δημόσιων χώρων υψηλής ποιότητας
2. Τον εκσυγχρονισμό δικτύων υποδομής και αύξηση της ενεργειακής απόδοσης
3. Την καινοτομία και εκπαιδευτικές πολιτικές
4. Την εφαρμογή στρατηγικών για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος
5. Την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και αγοράς εργασίας
6. Τις δυναμικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για παιδιά και νέους
7. Την προώθηση αποδοτικών και προσιτών αστικών μεταφορών

Στο έγγραφο για το Χάρτη της Λειψίας γίνεται ακόμη αναφορά για την συντονισμένη και συνεργατική δράση των ατόμων, των αρχών και των αρμόδιων φορέων που συμμετέχουν στη διεργασία αστικής ανάπτυξης για την επίτευξη της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ισορροπίας τόσο εντός των πόλεων όσο και μεταξύ αυτών, διασφαλίζοντας ωστόσο, την πολιτισμική τους πολυμορφία και υψηλά ποιοτικά κριτήρια στους τομείς της πολεοδομίας, της αρχιτεκτονικής και του περιβάλλοντος. Παράλληλα, τονίζεται η κοινή ευθύνη που φέρουν όλα τα επίπεδα της διακυβέρνησης (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό) προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς και ότι για να επιτευχθεί ο στόχος της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης προϋπόθεση αποτελεί ο συντονισμός και η συνεργασία των διάφορων τομεακών πολιτικών (οριζόντιο και κάθετο επίπεδο).

Όσον αφορά το εθνικό επίπεδο, στους διαφόρους τομείς συνεργασίας αναφέρονται τα διάφορα κυβερνητικά υπουργεία και ιδιωτικοί φορείς, των οποίων η συνεργατική δράση θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα κοινό πλαίσιο στόχων που θα αποβλέπει στην συμπληρωματικότητα και στην αποφυγή ενδεχόμενων συγκρούσεων.

Για να είναι εφικτή η παραπάνω διαδικασία (της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης) σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προτείνεται η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας (ή και περισσοτέρων), στην οποία τα διάφορα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούν να εμπλουτίζουν με δεδομένα, στρατηγικές και πρακτικές από έρευνες που θα υλοποιούνται στο εσωτερικό τους και σε κάθε επίπεδο διακυβέρνησης. Στόχος είναι η ενδυνάμωση του τοπικού (αστικού) και περιφερειακού επιπέδου για να εξασφαλιστεί η καλή διαβίωση στον ευρωπαϊκό χώρο.

2.5. Διακήρυξη του Τολέδο 2010

Στη διακήρυξη του Τολέδο, προτείνονται πέντε δράσεις για την παγίωση μιας ευρωπαϊκής αστικής ατζέντας για το μέλλον. Οι δράσεις αυτές αφορούν α) την ενδυνάμωση της αστικής διάστασης στην πολιτική συνοχή, β) την υποστήριξη μιας μεγαλύτερης συνοχής μεταξύ εδαφικών και αστικών ζητημάτων και ατζέντας και προώθηση της αστικής διάστασης στο πλαίσιο της εδαφικής συνοχής, γ) την συνέχιση προώθησης της διερεύνησης και της σύγκρισης ερευνών και στατιστικών, της ανταλλαγής των καλύτερων πρακτικών, τη διάδοση της γνώσης σε αστικά ζητήματα και της ενδυνάμωσης του μεταξύ τους συντονισμού, δ) την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και ολοκληρωμένων προσεγγίσεων με την ενδυνάμωση και την ανάπτυξη εργαλείων για την εφαρμογή του Χάρτη της Λειψίας σε όλα τα επίπεδα, ε) να ληφθούν υπόψιν οι σημαντικές προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν μελλοντικά οι Ευρωπαϊκές Πόλεις, όπως κλιματική αλλαγή και δημογραφικό πρόβλημα.

Για την υλοποίηση των παραπάνω δράσεων προτείνεται ένα σύστημα οριζόντιας και κάθετης διακυβέρνησης που θα περιλαμβάνει την συνεργασία και τον συντονισμό των επιμέρους διοικητικών αρχών, φορέων και κοινωνικών εταίρων.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της παρούσας διακήρυξης υιοθετούνται οι πολιτικές που αναφέρονται στην ανάπτυξη του αστικού χώρου για την υλοποίηση των αρχών της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια αποδοτική, αειφόρο και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς ανάπτυξη (A strategy for smart, sustainable and inclusive growth) με την συνέχιση της εφαρμογής της ολοκληρωμένης προσέγγισης (integrated approach).

Επιπλέον, συμφωνήθηκε η λήψη μέτρων με σκοπό την προώθηση της ολοκληρωμένης αστικής αναζωογόνησης για την διαμόρφωση των οποίων περιγράφεται ο συντονισμός των δράσεων σε κάθετο και οριζόντιο επίπεδο, μεταξύ όλων των επιπέδων διακυβέρνησης και των πολιτών αφενός και των εμπλεκόμενων φορέων και κοινωνικοοικονομικών εταίρων αφετέρου.

Τέλος, στο πλαίσιο ανταλλαγής της παραγόμενης γνώσης και των καλών πρακτικών, μέσω ενός κοινού πλαισίου αναφοράς (Reference Framework for Sustainable Cities RFSC), για την ενδυνάμωση της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης στον ευρωπαϊκό χώρο, όπως προβλέπεται στον Χάρτη της Λειψίας, προτείνεται να συνεχιστεί η δημιουργία ενός κοινού πλαισίου αναφοράς με την βελτιστοποίηση του υπάρχοντος προτύπου που

διαμορφώθηκε το 2009-2010 υπό την ηγεσία της Γαλλίας, με την διενέργεια σχετικών ερευνητικών προγραμμάτων (projects), όπως είναι τα European Urban Knowledge Network (EUKN), European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) και URBACT program, τα δεδομένα των οποίων θα κοινοποιούνται σε μια κοινή ευρωπαϊκή πλατφόρμα, διευκολύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών πόλεων, αλλά και την αποτελεσματική εφαρμογή δοκιμασμένων πρακτικών. Η ολοκλήρωση αυτής της δράσης προβλεπόταν να λάβει την τελική της μορφή στα τέλη του 2011, για να είναι διαθέσιμη από τις χώρες προς χρήση με ταυτόχρονη μετάφραση του τελικού εργαλείου στην εκάστοτε εθνική γλώσσα κάθε κράτους - μέλους, ώστε να είναι προσβάσιμο. Σήμερα το εργαλείο έχει μεταφραστεί σε 17 γλώσσες (CEMR, 2014)(<https://www.ccre.org/activites/view/25>). Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις βιώσιμες πόλεις, σημαντικό ρόλο πέραν της Γαλλίας κατείχαν η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συμπεριλαμβανομένων των αντίστοιχων Προεδριών του Συμβουλίου της ΕΕ και άλλες χώρες που η συμμετοχή τους θα είχε εθελοντικό χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό, το εργαλείο αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει μια νέα ευρωπαϊκή αστική ατζέντα για τους σκοπούς της Ευρώπης 2020.

2.6. Στρατηγική «Ευρώπη 2020»

Η στρατηγική για την «Ευρώπη 2020» αποτέλεσε ένα κείμενο πολιτικής για την έξοδο των ευρωπαϊκών κρατών - μελών της Ε.Ε. από την οικονομική κρίση του 2008. Στο κείμενο αυτό, παρουσιάζονται οι πέντε πρωταρχικοί στόχοι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, τους οποίους τα κράτη – μέλη, με τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, θα τους μετέτρεπαν σε νόμους με σκοπό την προσαρμογή τους σε εθνικό επίπεδο. Οι στόχοι που αναφέρονται είναι:

1. Το 75% του πληθυσμού ηλικίας μεταξύ 20-64 ετών πρέπει να έχει απασχόληση
2. Το 3% του ΑΕΠ της Ε.Ε πρέπει να επενδύεται σε ενέργεια και ανάπτυξη (E&A)
3. Οι στόχοι του «20/20/20» ως προς το κλίμα/ την ενέργεια πρέπει να έχουν επιτευχθεί (περιλαμβανομένης της αύξησης σε 30% του ποσοστού μείωσης των εκπομπών, εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν)

4. Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την σχολική εκπαίδευση πρέπει να είναι μικρότερο από 10% και τουλάχιστον 40% των νέων πρέπει να έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
5. Ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια πρέπει να μειωθεί κατά 20 εκατομμύρια

Οι στόχοι αυτοί ανταποκρίνονται σε τρεις άξονες που αποτελούν και τις προτεραιότητες της Ευρώπης 2020 και αφορούν:

1. Την έξυπνη ανάπτυξη (smart growth)
2. Την βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable growth)
3. Την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς (integrated growth)

Ο πρώτος άξονας αφορά την προώθηση μιας οικονομίας που θα στηρίζεται στη γνώση και την καινοτομία. Ο δεύτερος, στοχεύει σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία μέσω μιας πιο αποδοτικής χρήσης των πόρων και ο τρίτος επιδιώκει χαμηλά ποσοστά ανεργίας που θα ανταποκρίνεται στον στόχο της εδαφικής συνοχής.

Στο πλαίσιο υλοποίησης των τριών προτεραιοτήτων που θέτει η «Ευρώπη 2020», η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες -με δεσμευτικό και υποχρεωτικό χαρακτήρα τόσο για την Ε.Ε. όσο και για τα κράτη – μέλη-, που θα συμβάλλουν στην επίτευξή τους μέσα από δράσεις που θα πραγματοποιηθούν σε εθνικό, ενωσιακό και διεθνές επίπεδο. Οι πρωτοβουλίες αυτές απαριθμούνται κάτωθι ως εξής:

1. «Ένωση Καινοτομίας»
2. «Νεολαία σε κίνηση»
3. «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη»
4. «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους»
5. «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης»
6. «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας»
7. «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας»

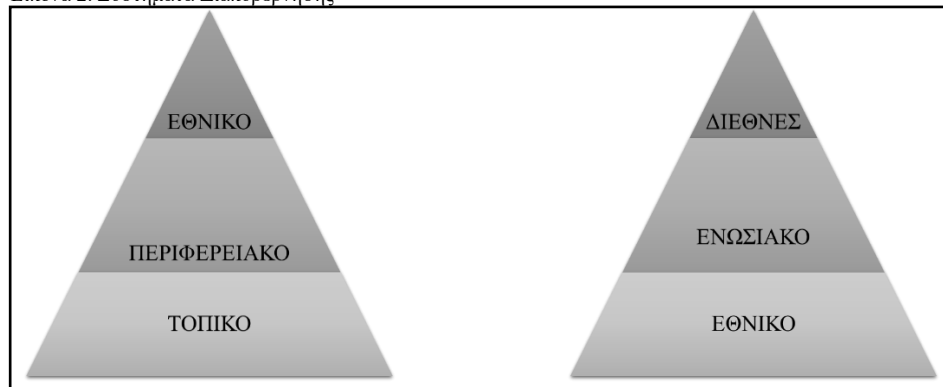
Οι ανωτέρω προτεραιότητες και οι πρωταρχικοί στόχοι αποτελούν την *θεματική διάθρωση* που περιγράφεται στην Στρατηγική «Ευρώπη 2020» και αποτελεί τον έναν από τους δυο πυλώνες, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος μιας ισχυρότερης οικονομικής διακυβέρνησης σε επίπεδο Ε.Ε. Ο δεύτερος σημαντικός πυλώνας προς την ίδια

κατεύθυνση αποτελεί η υποβολή εκθέσεων των επιμέρους κρατών – μελών της Ένωσης, βάσει των οποίων θα εντοπιστούν τυχόν προβληματικά σημεία που εμφανίζονται σε εθνικό επίπεδο και θα προκύψουν αποτελεσματικές στρατηγικές και πρακτικές εξόδου από την κρίση.

Μετά την υποβολή των επιμέρους εκθέσεων θα απευθύνονται στα κράτη – μέλη ειδικές κατά περίπτωση συστάσεις, καθώς και προειδοποιήσεις πολιτικής, όταν κατόπιν αξιολόγησης κρίνεται ανεπαρκής η ανταπόκρισή τους στους καθορισμένους δείκτες για την συνολική πρόοδό τους προς μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς οικονομία με υψηλά επίπεδα απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής.

Για τον σκοπό αυτό, η επίτευξη της παραπάνω προσπάθειας απαιτεί σε πρώτη φάση την συνεργασία και τον συντονισμό των δράσεων σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο και σε δεύτερη φάση σε εθνικό, ενωσιακό και διεθνές επίπεδο. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται δυο ιεραρχικές βαθμίδες διακυβέρνησης, όπου στην πρώτη τον εθνικό επίπεδο βρίσκεται στην κορυφή της ιεραρχίας, ενώ στη δεύτερη αποτελεί τη βάση της, λειτουργώντας ως γέφυρα ανάμεσα στα δυο συστήματα διακυβέρνησης. Υπό αυτή την έννοια υπάρχει η δυνατότητα της μεταβίβασης πληροφοριών από το τοπικό επίπεδο σε ανώτερα επίπεδα διακυβέρνησης.

Εικόνα 2. Συστήματα Διακυβέρνησης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Η ύπαρξη των δυο ιεραρχικών βαθμίδων, έγκειται στο γεγονός ότι η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» αποτελεί ένα κείμενο οικονομικής πολιτικής εξόδου από την κρίση, στην οποία απώτερος σκοπός δεν αποτελεί μόνο η υποστήριξη της ισόρροπης ανάπτυξης των οικονομιών των Ευρωπαϊκών χωρών, αλλά και η ανταγωνιστικότητά τους σε επίπεδο Ένωσης με άλλες μη ευρωπαϊκές χώρες.

Τέλος, το οριζόντιο επίπεδο διακυβέρνησης επιτυγχάνεται με την συνεργασία και τον συντονισμό των διαφόρων πολιτικών και κοινωνικών εταίρων που μετέχουν σε καθεμιά από τις επιμέρους βαθμίδες διακυβέρνησης. Την οριζόντια εποπτεία του προγράμματος 2020 αναλαμβάνει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με την παροχή των κατάλληλων κατευθύνσεων και των αναγκαίων κινήτρων.

Κεφάλαιο 3^ο

Εργαλεία Εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης

Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό και ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, παρουσιάζονται κατά κύριο λόγο τέσσερα εργαλεία μέσω των οποίων καθίσταται εφικτή η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης. Το πρώτο καλείται με τον όρο «Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις» (ΟΧΕ) και περιλαμβάνει α) τις ΟΧΕ για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) και β) τις ΟΧΕ για άλλες Στρατηγικές εκτός ΒΑΑ. Το δεύτερο εργαλείο ονομάζεται «Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων» (ΤΑΠΤΟΚ) (Εγκύκλιος 2014 - 2020). Ένα ακόμη εργαλείο που αναφέρεται στην βιβλιογραφία καλείται με τον όρο «Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Βιώσιμες Πόλεις» (ΕΠΑ για ΒΠ), ενώ το πρόγραμμα «INTERREG» παρουσιάζεται κι αυτό ως ένα ακόμη εργαλείο της Χωρικής Διακυβέρνησης.

3.1. Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) αποτελούν «εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών συγκεκριμένων χωρικών ενότητων» (Εγκύκλιος Σ.Υ.Π. των ΟΧΕ, 2014 – 2020, σελ.2). Οι ΟΧΕ ενδείκνυται για χωρικές ενότητες που είτε διακρίνονται από συγκεκριμένα προβλήματα που χρήζουν αντιμετώπισης συνολικά, είτε παρουσιάζουν δυναμικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, τα οποία μπορούν μέσα από την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σχεδίου να αναδείξουν τα εδαφικά κεφάλαια που διαθέτουν. Βάσει του θεσμικού πλαισίου των Ευρωπαϊκών Διαθρωπτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) και του σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Ειδική υπηρεσία στρατηγικής, σχεδιασμού & αξιολόγησης), οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις διακρίνονται σε:

1. ΟΧΕ για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ).
2. ΟΧΕ για άλλες χωρικές στρατηγικές που αφορούν περιοχές εκτός ΒΑΑ, δηλαδή εκτός αστικών περιοχών.

3.1.1. ΟΧΕ για ΒΑΑ και εκτός ΒΑΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο σημείο της εργασίας υπάρχουν δυο ειδών ΟΧΕ, ωστόσο η χρήση της καθεμίας από αυτές δεν ενδείκνυται για όλες τις περιπτώσεις. Το είδος της ΟΧΕ που εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά της επιλεγείσας περιοχής, όπου θα πραγματοποιηθεί η εφαρμογή της στρατηγικής. Βάσει της παραπάνω θέσης, η διενέργεια μιας ΟΧΕ για ΒΑΑ προβλέπεται για υπο-περιφερειακές, δια-περιφερειακές περιοχές και ειδικά για τον αστικό χώρο, περιοχές των οποίων ο πληθυσμός τους υπερβαίνει τους 10.000 κατοίκους (Ειδική υπηρεσία στρατηγικής, σχεδιασμού & αξιολόγησης). Αντίστοιχα, οι ΟΧΕ εκτός ΒΑΑ προβλέπονται «για άλλου τύπου, μη αστικές χωρικές ενότητες, όπως περιοχές που συγκεντρώνουν τουριστικό, πολιτιστικό, οικολογικό ενδιαφέρον, περιοχές με συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά (π.χ. ΡΟΜΑ) και περιοχές με ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά (π.χ. νησιωτικές και παράκτιες περιοχές, λίμνες κ.α.)» (Εγκύκλιος Σ.Υ.Π. των ΟΧΕ, 2014 – 2020, σελ. 4). Οι ΟΧΕ αποτελούν μια προσπάθεια των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) για αλλαγή της μέχρι τώρα παραδοσιακής αναπτυξιακής πολιτικής που κατευθύνεται «από την κορυφή προς τη βάση» (top-down approach) με μια «από τη βάση προς την κορυφή» προσέγγιση (bottom-up approach).

Η χρηματοδότηση μιας ΟΧΕ μπορεί να εξασφαλιστεί από την ίδια, καθώς αποτελεί ένα αναπτυξιακό εργαλείο που ενσωματώνει και τον χρηματοδοτικό μηχανισμό (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2016), ενώ κατά περίπτωση μπορεί να πραγματοποιηθεί και από ταμεία όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ταμείο Συνοχής (Ασπρογέρακας, 2016).

Αρμόδιοι φορείς για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση των ΟΧΕ είναι:

- i. Οι Διαχειριστικές Αρχές (ΔΑ), ρόλο που κατά κύριο λόγο αναλαμβάνει η Περιφέρεια
- ii. Οι Αστικές Αρχές, δηλαδή οι δημοτικές αρχές ή τα δίκτυα δήμων ή τα εταιρικά σχήματα με επικεφαλής την Δημοτική Αρχή
- iii. Οι Ενδιάμεσοι φορείς (ΕΦ). Τέτοιοι μπορεί να είναι κεντρικοί φορείς, περιφερειακές ή υπο-περιφερειακές αρχές, αστικές αρχές ή τοπικοί αναπτυξιακοί φορείς. Οι ΕΦ αναλαμβάνουν είτε α) τη συνολική διαχείριση της ΟΧΕ, με παράλληλη διαχείριση

μέρους των πόρων του ΕΠ που θα διατεθούν ή, β) συγκεκριμένα καθήκοντα διαχείρισης της ΟΧΕ, υπό την ευθύνη της ΔΑ.

- iv. Η Εθνική Αρχή Συντονισμού (ΕΑΣ) και ειδικότερα η Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ), της οποίας ρόλος είναι η έκδοση κατευθύνσεων εφαρμογής και εκθέσεων προόδου και ο συντονισμός του Δικτύου Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης.

Όπως περιγράφεται και στην σχετική εγκύκλιο της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020 για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και παρακολούθηση των ΟΧΕ, η υλοποίηση των ΟΧΕ σχετίζεται με την έκδοση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ). Κατά τη διαδικασία ενσωμάτωσης των Ευρωπαϊκών αναπτυξιακών στόχων σε εθνικούς στόχους μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) προκύπτουν Επιχειρησιακά Προγράμματα, τα οποία διακρίνονται σε Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΤΕΠ) και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), η υλοποίηση των οποίων μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέσω των ΟΧΕ. Ωστόσο, μέχρι την υλοποίηση μιας ΟΧΕ προηγείται η φάση του σχεδιασμού που πραγματοποιείται σε δυο διαδοχικά στάδια.

Στο πρώτο στάδιο της προετοιμασίας, μέσα από μια διαδικασία διαβούλευσης, παρουσιάζονται σε ένα Έγγραφο Εξειδίκευσης τα υφιστάμενα προβλήματα, οι δυνατότητες που παρουσιάζει μια χωρική ενότητα, καθώς και οι κύριες επιλογές χωρικών ενότητων, στις οποίες θα εφαρμοστεί η ΟΧΕ. Το πλήθος των ΟΧΕ που θα υλοποιηθούν καθορίζεται από την ίδια την Περιφέρεια που αναλαμβάνει και τον ρόλο της Διαχειριστικής Αρχής (ΔΑ). Η ΔΑ λαμβάνοντας υπόψιν τις προτεραιότητες που θέτουν τα Επιχειρησιακά Προγράμματα είναι δυνατόν είτε να προτείνει την υλοποίηση εκείνων των ΟΧΕ που πληρούν τα περισσότερα κριτήρια (όταν στο Έγγραφο Εξειδίκευσης δεν καθαρίζεται σαφώς η περιοχή παρέμβασης) είτε να επιλέξει τη συγκεκριμένη περιοχή παρέμβασης ΟΧΕ που προτείνεται στο Έγγραφο Εξειδίκευσης (όταν αυτή προβλέπεται).

Στο δεύτερο στάδιο, η ΔΑ επεξεργάζεται εκ νέου την διαμόρφωση του Έγγραφου Εξειδίκευσης του ΕΠ και βάσει αυτής απευθύνει πρόσκληση στις Αστικές Αρχές, όταν πρόκειται για ΟΧΕ/ΒΑΑ, είτε στους Φορείς Στρατηγικής, όταν πρόκειται για ΟΧΕ άλλων χωρικών στρατηγικών εκτός ΒΑΑ, προκειμένου να υποβάλλουν τις προτάσεις υλοποίησης της. Στην πρόσκληση που συντάσσει η ΔΑ θα πρέπει να αναφέρονται οι αρμοδιότητες που θα χρειαστεί να ανατεθούν στον εκάστοτε Ενδιάμεσο Φορέα. Στην περίπτωση των

ΟΧΕ/ΒΑΑ τον ρόλο του ΕΦ αναλαμβάνουν εξ αρχής οι Αστικές Αρχές. Τέλος, η συνεργασία μεταξύ της ΔΑ, της Αστικής Αρχής και των Εμπλεκόμενων Φορέων θεωρείται απαραίτητη για την υλοποίηση της ΟΧΕ.

Με την υποβολή των προτάσεων από τους αρμόδιους φορείς (Αστικές Αρχές για την περίπτωση της ΒΑΑ / Φορείς Στρατηγικής για την περίπτωση των περιοχών εκτός ΒΑΑ), η ΔΑ αναλαμβάνει την αξιολόγησή τους βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων (που αφορούν στην ταυτότητα, την αναπτυξιακή δυναμική και τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα της Στρατηγικής) και καταλήγει στην επιλογή εκείνων που θα εγκρίνει την χρηματοδότησή τους.

Η παραπάνω διαδικασία της πρόσκλησης και της επιλογής, μπορεί να πάρει δυο διαφορετικές μορφές, ανάλογα με τον αν ή όχι στο Έγγραφο Εξειδίκευσης ή στο σχετικό ΠΕΠ προβλέπεται ρητά η περιοχή παρέμβασης της ΟΧΕ.

Στην πρώτη περίπτωση (που προβλέπονται ρητά οι περιοχές παρέμβασης), «η ΔΑ καλεί την Αστική Αρχή για ΒΑΑ / Φορέα Στρατηγικής για περιοχές εκτός ΒΑΑ, να υποβάλει τη Στρατηγική με το ακριβές περιεχόμενο, αναλυτικό προϋπολογισμό των δράσεων/ πράξεων (οι οποίες συνδέονται με δείκτες και αναμενόμενα αποτελέσματα), συγκεκριμένο Σχέδιο Δράσης, συμπληρωματικότητα με χρηματοδοτικά εργαλεία και ενδεχόμενη συμμετοχή άλλων προγραμμάτων» (Εγκύκλιος Σ.Υ.Π για ΟΧΕ, 2014-2020, σελ. 11).

Στην δεύτερη περίπτωση (όταν δεν υπάρχει πρόβλεψη των περιοχών παρέμβασης), η ΔΑ δημοσιεύει πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την υποβολή προτάσεων και οι ενδιαφερόμενοι φορείς (Αστικές Αρχές για ΒΑΑ / Φορείς Στρατηγικής για περιοχές εκτός ΒΑΑ) καλούνται αρχικά να καταθέσουν περιληπτικά τις προτάσεις τους, ένα αρχικό σχέδιο δράσης, καθώς και ένα ενδεικτικό προϋπολογισμό και χρονοδιάγραμμα.

Σε μια επόμενη φάση, στην περίπτωση που υπάρξει έγκριση των προτάσεων, οι ενδιαφερόμενοι φορείς (Αστικές Αρχές για ΒΑΑ / Φορείς Στρατηγικής για περιοχές εκτός ΒΑΑ), καταθέτουν ένα αναλυτικό σχέδιο της Στρατηγικής που είχαν παρουσιάσει (κατά την διαδικασία της πρώτης φάσης).

Όταν το τελικό Σχέδιο Δράσης λάβει έγκριση, ακολουθεί η εφαρμογή του και η παρακολούθηση υλοποίησής του. Η εποπτεία των ΟΧΕ βασίζεται στους δείκτες που περιγράφονται μέσα στο Σχέδιο Δράσης των ΟΧΕ, μέσα από εκθέσεις που εκδίδονται σε

ετήσια βάση, αλλά και από συζητήσεις που πραγματοποιούνται με την επιτροπή παρακολούθησης του ΕΠ. Όλη η διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των ΟΧΕ είναι σύμφωνη με το εγχειρίδιο του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου (Εγκύκλιος Σ.Υ.Π των ΟΧΕ, 2014 - 2020).

3.2. Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ)

Όπως και στην περίπτωση των ΟΧΕ, η «Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων» (ΤΑΠΤΟΚ), γνωστή και ως Τοπική Ανάπτυξη «Leader» αποτελεί μια προσπάθεια μετάβασης από την μέχρι τώρα προσέγγιση που κατευθύνεται «από την κορυφή προς τη βάση» (top-down approach) σε μια «από τη βάση προς την κορυφή» προσέγγιση (bottom-up approach). Η διαφορά της ΤΑΠΤΟΚ από τις ΟΧΕ για ΒΑΑ και για τις περιοχές εκτός ΒΑΑ, έγκειται στο ότι συνιστά ένα εργαλείο σχεδιασμού και υλοποίησης μιας *τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής* σε σαφώς προσδιορισμένες χωρικές ενότητες. Άρα, γίνεται σαφές ότι το συγκεκριμένο εργαλείο προτείνεται για μικρότερης κλίμακας χωρικές ενότητες. Παράλληλα, η ΤΑΠΤΟΚ συμβάλει στην αντιμετώπιση των τοπικών, οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών αναγκών ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των τοπικών φορέων και της τοπικής κοινωνίας της προσδιορισμένης χωρικής ενότητας (ΕΠ Ηπείρου 2014 – 2020).

Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά μιας Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων είναι ότι «α) εστιάζεται σε ειδικές υπο-περιφερειακές ζώνες (μικρότερη εδαφική κλίμακα), β) πραγματοποιείται με πρωτοβουλία των ομάδων τοπικής δράσης (αντιπροσώπους δημόσιων και ιδιωτικών τοπικών κοινωνικοοικονομικών συμφερόντων), γ) εκτελείται μέσω ολοκληρωμένων και πολυτομεακών στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης, δ) σχεδιάζεται με βάση τις τοπικές ανάγκες και το τοπικό δυναμικό και ε) περιλαμβάνει την οργάνωση δικτύων και τη συνεργασία» (ΕΔΕΤ, 2013, αρ. 32, σελ. 355).

Η υποστήριξη της «Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων» πραγματοποιείται με την συντονισμένη δράση από τα «οικεία ΕΔΕΤ» (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ ή το ΕΤΘΑ). Η επιλογή, η έγκριση και η χρηματοδότηση στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης με

πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων και ομάδων τοπικής δράσης σε συνδυασμό με την συντονισμένη συνεργασία των φορέων που εμπλέκονται στα προαναφερθέντα στάδια, αποτελούν προϋπόθεση για την εφαρμογή μιας ΤΑΠΤοΚ. Στην περίπτωση που η επιτροπή επιλογής των στρατηγικών ΤΑΠΤοΚ κρίνει ότι για την εφαρμογή της επιλεγείσας στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης απαιτείται η οικονομική υποστήριξη από περισσότερα του ενός Ταμεία, έχει την δυνατότητα, βάσει των εθνικών της κανονισμών, να ορίσει ένα Ταμείο ως επικεφαλής για την υποστήριξη όλων των λειτουργικών εξόδων και των εξόδων συντονισμού. Η στρατηγική θα πρέπει να είναι συνεπής με τα σχετικά προγράμματα όλων των οικείων εμπλεκόμενων ΕΔΕΤ.

Μια στρατηγική ΤΑΠΤοΚ αναφέρεται σε στοιχεία όπως η περιοχή παρέμβασης και ο πληθυσμός της, η παρουσίαση και ανάλυση των αναπτυξιακών αναγκών και δυναμικών χαρακτηριστικών της περιοχής, καθώς και των πλεονεκτημάτων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών της, η περιγραφή της στρατηγικής και των στόχων που επιδιώκονται μέσω αυτής, ο τρόπος συμμετοχής των διάφορων τοπικών φορέων στην ανάπτυξη της στρατηγικής, το σχέδιο δράσης που περιγράφει τον τρόπο υλοποίησης των στόχων με αναφορά σε συγκεκριμένες δράσεις, το πλάνο χρηματοδότησης της στρατηγικής και την περιγραφή των ρυθμίσεων διαχείρισης και παρακολούθησης της στρατηγικής.

Οι στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης «επιλέγονται από μια επιτροπή που συγκροτεί η υπεύθυνη Διαχειριστική Αρχή (ΔΑ) (ή οι υπεύθυνες διαχειριστικές αρχές) και εγκρίνονται από την υπεύθυνη διαχειριστική αρχή (ή τις υπεύθυνες διαχειριστικές αρχές). Τα κριτήρια επιλογής των στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων καθορίζονται από τα κράτη μέλη» (ΕΔΕΤ, 2013, αρ. 33, σελ. 356). Ο πρώτος γύρος επιλογής στρατηγικών ολοκληρώνεται το αργότερο εντός δύο ετών από την ημερομηνία έγκρισης του συμφώνου εταιρικής σχέσης.

Στην απόφαση που εγκρίνει τη τελική στρατηγική τοπικής ανάπτυξης που θα υιοθετηθεί καθορίζονται επιπλέον ο τρόπος κατανομής των πόρων του κάθε ταμείου χρηματοδότησης της ΕΔΕΤ, καθώς επίσης και τα καθήκοντα διαχείρισης και εποπτείας στο πλαίσιο του προγράμματος ή των προγραμμάτων που συνδέονται με τη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων.

Μια στρατηγική ΤΑΠΤοΚ ενδείκνυται για περιοχές παρέμβασης με πληθυσμό από 10.000 μέχρι 150.000 κατοίκους. Εντούτοις, η Επιτροπή δύναται να τροποποιήσει τα

πληθυσμιακά όρια εφαρμογής μιας τέτοιας στρατηγικής στην απόφασή της (σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2 ή παράγραφος 3), προκειμένου να διασφαλίζεται η εδαφική συνοχή των περιοχών που καλύπτονται από τις στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων (ΕΔΕΤ, 2013).

3.3. Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Βιώσιμες Πόλεις – Reference Framework for Sustainable Cities (RFSC)

Η ανάγκη για μια βιώσιμη αστική ανάπτυξη στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης έχει τις ρίζες της στις δηλώσεις της διακήρυξης της Μασσαλίας (Νοέμβριος, 2008). Αργότερα, στη διακήρυξη του Τολέδο (2010) το θέμα της βιωσιμότητας των πόλεων επανέρχεται, ώστε η ιδέα που είχε αρχικά διατυπωθεί να γίνει πράξη. Έτσι λοιπόν, το 2009 - 2010 από μια ομάδα υψηλόβαθμων στελεχών, υπό την ηγεσία της Γαλλίας, ξεκίνησε η διαμόρφωση ενός πρότυπου Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Βιώσιμες Πόλεις (στο εξής ΕΠΑ για τις Β.Π.). Το αρχικό αυτό πρότυπο τέθηκε υπό νέα επεξεργασία στην άτυπη συνάντηση των προέδρων της Ε.Ε. στο Τολέδο. Για την επιτυχία της ανάπτυξης και μελλοντικής εφαρμογής αυτού του εργαλείου προτάθηκε η εθελοντική συμμετοχή ενός αριθμού ευρωπαϊκών πόλεων για την δοκιμαστική φάση εφαρμογής του εργαλείου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Παράλληλα, για την ευρεία διάδοση, προώθηση και χρησιμοποίηση του σε εθνικό επίπεδο κρίθηκε σκόπιμη η μετάφραση της τελικής έκδοσης του εργαλείου (ΕΠΑ για Β.Π.) στην εθνική γλώσσα των κρατών – μελών, ώστε να επιτραπεί η δυνατότητα αξιοποίησής του από τις ευρωπαϊκές πόλεις.

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία το τρέχον ΕΠΑ για Β.Π., συνίσταται από πέντε διαστάσεις α) την χωρική (spatial dimension), β) την κυβερνητική (governance dimension), γ) την κοινωνική (social dimension), δ) την οικονομική (economical dimension) και ε) την περιβαλλοντική (environmental dimension). Καθεμιά από αυτές τις διαστάσεις περιλαμβάνει έξι υποστόχους (συνολικά τριάντα στόχοι), που σχετίζονται με την θεματική της διάστασης (The Reference Framework on Sustainable Cities, 2015). Ένα τέτοιο εργαλείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο του περιφερειακού, του εθνικού

και του ευρωπαϊκού επιπέδου διοίκησης και η χρηματοδότησή του πραγματοποιείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης – European Regional Development Framework (ΕΤΠΑ – ERDF) (Cohesion Policy, 2014-2020).

Η διαδικασία υλοποίησης ενός ΕΠΑ για Β.Π. συντελείται μέσω της συνεργασίας του περιφερειακού, του εθνικού και του ευρωπαϊκού επιπέδου διοίκησης. Αναλυτικότερα, στο περιφερειακό επίπεδο, οι διοικητικές αρχές της περιφέρειας, σύμφωνα με το άρθρο 7 του κανονισμού του ΕΤΠΑ (1301/2013), λαμβάνουν από το ταμείο του ΕΤΠΑ χρηματοδότηση, προκειμένου να συντάξουν ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης, οι οποίες θα είναι ικανές να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που υφίστανται στη χωρική ενότητα παρέμβασης. Επίσης, οι διοικητικές αρχές της περιφέρειας είναι υπεύθυνες για την υλοποίηση ενός μέρους της στρατηγικής αυτής ως εγγύηση για την ολοκλήρωση της χρηματοδότησης από το ταμείο. Τέλος, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους προτείνεται η κοινοποίηση στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του ΕΠΑ για Β.Π. (RFSC) του σχεδιασμού, της υλοποίησης και των αποτελεσμάτων της στρατηγικής που υιοθετήθηκε, προκειμένου να είναι διαθέσιμη και στα υπόλοιπα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε εθνικό επίπεδο, κάθε κράτος – μέλος στο πλαίσιο των επιχειρησιακών προγραμμάτων που συμμετέχει, καλείται να παρουσιάζει λεπτομερή χωρική ανάλυση του αστικού χώρου παρέμβασης και παράλληλα να αναθέτει μια σειρά καθηκόντων που σχετίζονται με την εφαρμογή στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης στις περιφερειακές αρχές.

Τέλος, σε ευρωπαϊκό επίπεδο επιδιώκεται η εφαρμογή της ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης μέσω του ελέγχου που ασκεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα επιχειρησιακά προγράμματα, στο στάδιο της αξιολόγησής τους. Επιπλέον, επιχειρείται η ενίσχυση της καινοτομίας μέσω της πρωτοβουλίας «Καινοτόμες Δράσεις» (Innovative Actions), καθώς και η δημιουργία και ανταλλαγή εμπειριών μέσω του Δικτύου Αστικής Ανάπτυξης και του προγράμματος οικονομικής ενίσχυσης “URBACHT III” (Integrated sustainable urban development).

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, το ΕΠΑ για Β.Π. (RFSC) αποτελεί ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η διαμόρφωση μια κοινής αντίληψης, αλλά και ο διάλογος για το τι αποτελεί η ολοκληρωμένη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Παράλληλα, αποτελεί μια ηλεκτρονική εργαλειοθήκη μέσω της οποίας εξασφαλίζεται η ανταλλαγή γνώσεων και κατάλληλων πρακτικών – στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης μεταξύ των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αξιολόγησης τους (The Reference Framework on Sustainable Cities, 2015), διατηρώντας παράλληλα την πολυμορφία και τις τοπικές προτεραιότητες (RFSC, 2013) σε τοπικό επίπεδο.

Από την μέχρι τώρα εφαρμογή του εργαλείου διαπιστώνεται ότι το ΕΠΑ για Β.Π. μπορεί να εξελιχθεί σε ένα χρήσιμο εργαλείο για την αναπτυξιακή προοπτική όλων των πόλεων (μεγάλων και μικρών) της Ε.Ε που συμμετέχουν σε αυτό.

Παρόμοιες δυνατότητες και λειτουργίες με το ΕΠΑ για Β.Π. προσφέρονται και από άλλες ευρωπαϊκές πλατφόρμες και δίκτυα, όπως το European Urban Knowledge Network (EUKN), το European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) και οι διάφορες εκδόσεις του προγράμματος URBACT (European Commission, 2015). Αυτές υποστηρίζουν την απεικόνιση και ανταλλαγή δεδομένων όσον αφορά α) την πληθυσμιακή δυναμική, β) την αστική και οικονομική ανάπτυξη, γ) τις μεταφορές και την προσβασιμότητα, καθώς και δ) τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα, συμβάλλοντας και αυτά με την σειρά τους στη διάχυση της γνώσης και της πληροφορίας.

3.4. Πρόγραμμα «INTERREG»

Το Πρόγραμμα «INTERREG», γνωστό και ως Εδαφική Ευρωπαϊκή Συνεργασία (ΕΕΣ) – European Territorial Cooperation (ETC), αποτελεί έναν από τους στόχους και τα μέσα υλοποίησης της πολιτικής συνοχής. Όπως και το εργαλείο που περιεγράφηκε στην προηγούμενη ενότητα (RFSC), το «INTERREG» είναι ένα πλαίσιο που δίνει την δυνατότητα στα κράτη – μέλη της ΕΕ, καθώς επίσης και σε δύο μη ευρωενωσιακές χώρες (Ελβετία – Νορβηγία) να ανταλλάξουν και να μοιραστούν μεταξύ τους γνώσεις και εμπειρίες, καθώς επίσης δράσεις και πολιτικές, που έχουν βρει εφαρμογή στο εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο διοίκησης (Interreg Ελλάδα – Κύπρος, 2014-2020).

Σκοπός του προγράμματος αυτού είναι η προώθηση μιας αρμονικής, οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής ανάπτυξης της Ένωσης στο σύνολό της (Interreg Ελλάδα –

Κύπρος, 2014-2020) και κυρίως, η βελτίωση του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζονται πολιτικές και προγράμματα, ιδιαίτερα στο τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης και απασχόλησης, των χωρών που παρουσιάζουν ελλείψεις σε αυτούς (Interreg Europe, 2014-2020).

Η χρηματοδότηση του προγράμματος «INTERREG» πραγματοποιείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) (Interreg Europe, 2014-2020).

Το πρόγραμμα επιτρέπει την δημιουργία τριών τύπων συνεργασίας:

- Διασυνοριακή (Interreg A)
- Διακρατική (Interreg B)
- Διαπεριφερειακή (Interreg C)

Από το 1990 έως και τις μέρες μας έχουν ολοκληρωθεί πέντε προγραμματικές περίοδοι του «INTERREG» με την τρέχουσα να καλείται ως «INTERREG EUROPE» (Interreg Ελλάδα – Κύπρος, 2014-2020).

Το «INTERREG EUROPE», όπως και τα προηγούμενα προγράμματα «INTERREG» εξακολουθεί να δίνει προτεραιότητα στην ανταλλαγή εμπειριών και πρακτικών που θα συμβάλλουν στον εμπλουτισμό των γνώσεων που προκύπτουν από την συνεργασία των φορέων περιφερειακής σημασίας, καθώς επίσης και στην εκμάθηση δράσεων και πρακτικών που αποδείχτηκαν αποτελεσματικές από τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν. Ακόμη, το τρέχον πρόγραμμα υποστηρίζει δύο τύπους δράσεων. Η πρώτη αφορά την υλοποίηση έργων σε επίπεδο διαπεριφερειακής συνεργασίας και η δεύτερη σχετίζεται με την λειτουργία του προγράμματος ως Πλατφόρμας Εκμάθησης Πολιτικών Πρακτικών, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Οι θεματικοί στόχοι που καλύπτονται μέσω του προγράμματος «INTERREG» αφορούν α) την ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, β) την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, γ) την στήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς, και δ) την διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προαγωγή της αποδοτικής χρήσης των πόρων (Interreg Europe, 2014-2020) που ανταποκρίνονται στους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

3.5. Κριτική Αποτίμηση των Εργαλείων Χωρικής Διακυβέρνησης

Στο κεφάλαιο αυτό πραγματοποιήθηκε μια σύντομη παρουσίαση των εργαλείων προώθησης της πολιτικής συνοχής. Τα εργαλεία που εξετάστηκαν ήταν οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) και οι υποδιαιρέσεις της (ΟΧΕ για ΒΑΑ και ΟΧΕ για περιοχές εκτός ΒΑΑ), η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤοΚ), το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Βιώσιμες Πόλεις (ΕΠΑ για Β.Π.), καθώς και το Πρόγραμμα «INTERREG». Όπως φάνηκε από την παρουσίασή τους, οι ΟΧΕ και οι ΤΑΠΤοΚ αποτελούν εργαλεία σχεδιασμού που στοχεύουν στην ανάπτυξη στρατηγικών για την ανάδειξη των χωρικών ενοτήτων. Ωστόσο, παρά την ομοιότητα που παρουσιάζουν ως προς τον σκοπό που επιτελούν, εντούτοις η διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι οι ΟΧΕ συνιστούν εργαλείο σχεδιασμού μεγαλύτερων χωρικών ενοτήτων, συγκριτικά με τις ΤΑΠΤοΚ που ενδείκνυνται για μικρότερης κλίμακας, σαφώς προσδιορισμένες, χωρικές ενότητες.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω εργαλεία, το ΕΠΑ για Β.Π. και το πρόγραμμα «INTERREG» αποτελούν κατά βάση εργαλειοθήκες συλλογής γνώσεων, πληροφοριών και εμπειριών εφαρμογής αποτελεσματικών στρατηγικών με στόχο τη διάχυση και ανταλλαγή τους μεταξύ των διαφόρων κρατών – μελών της ΕΕ στο πλαίσιο της εταιρικής συνεργασίας.

3.5.1. Εργαλεία και Χωρική Διακυβέρνηση

Όσον αφορά τις ΟΧΕ, η κατάρτιση και υλοποίησή τους συνίσταται αποτελεσματικότερη μέσω της Διακυβέρνησης και ειδικότερα της Χωρικής Διακυβέρνησης. Με δεδομένο ότι οι ΟΧΕ αποτελούν ένα ολοκληρωμένο εργαλείο χωρικής ανάπτυξης, που ενσωματώνει όλα τα απαραίτητα στάδια από την σύλληψη του οράματος στόχου μέχρι και την υλοποίησή του, κρίνεται απαραίτητη η συλλογή πληροφοριών, ο εντοπισμός των δυναμικών αναπτυξιακών της χαρακτηριστικών με σκοπό

την ανάδειξη του χωρικού κεφαλαίου, η συμμετοχή ιδιωτικών τοπικών πρωτοβουλιών επένδυσης κ.α. (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2016). Όλες οι παραπάνω ενέργειες διευκολύνονται μέσω του συστήματος της Διακυβέρνησης, καθώς όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η Διακυβέρνηση προωθεί την συλλογική δράση και συνεργασία διαφόρων φορέων μιας χωρικής ενότητας σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης, καθώς και των πολιτών της, τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο. Ωστόσο, θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι μέχρι στιγμής στο πλαίσιο εφαρμογής μιας ΟΧΕ παρουσιάζονται ελλείμματα ως προς την οριζόντια συνεργασία κάτι το οποίο δεν παρατηρείται στην περίπτωση της κάθετης συνεργασίας (Μπούτλας & Ασπρογέρακας, 2016).

Στην περίπτωση της ΤΑΠΤοΚ, η έννοια της Χωρικής Διακυβέρνησης γίνεται περισσότερο φανερή, καθώς η επιλογή των έργων και της περιοχής παρέμβασης, στην οποία εφαρμόζεται ο σχεδιασμός γίνεται με πρωτοβουλία των τοπικών φορέων. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα της ενεργούς συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών σε ζητήματα αναπτυξιακής πολιτικής που οι ισχύουσες παραδεισιακές προσεγγίσεις παραβλέπουν, υιοθετώντας με αυτόν τον τρόπο μια από την κορυφή προς την βάση προσέγγιση (ΤΑΠΤοΚ «Αρκαδίας 2020», 2017).

Τέλος, το ΕΠΑ για Β.Π. και το πρόγραμμα «INTERREG» αποτελώντας και τα δύο εργαλειοθήκες, συμβάλλουν μέσω της ανταλλαγής της πληροφορίας και της εμπειρίας, στην εταιρική συνεργασία μεταξύ των διαφόρων κρατών – μελών της ΕΕ (οριζόντιο επίπεδο συνεργασίας). Η διασυνοριακή αυτή συνεργασία γίνεται εφικτή μέσω της κάθετης συνεργασίας των τριών επιπέδων διοίκησης στο εσωτερικό κάθε κράτους – μέλους της ΕΕ, με την σύνταξη εκθέσεων σχετικών με τα αποτελέσματα εφαρμοσμένων στρατηγικών πολιτικών (κάθετο επίπεδο συνεργασίας). Παράλληλα, τα εργαλεία αυτά αναγνωρίζουν περισσότερες πρωτοβουλίες σε επίπεδο αποφάσεων στο περιφερειακό επίπεδο διοίκησης, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο τις αρμοδιότητες που συγκεντρώνονται από ένα παραδοσιακό μοντέλο διοίκησης στο εθνικό επίπεδο.

4^ο Κεφάλαιο

Μεθοδολογία

4.1. Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Ο σκοπός πραγματοποίησης αυτής της βιβλιογραφικής έρευνας είναι να διερευνήσει την έννοια και την εφαρμογή την Χωρικής Διακυβέρνησης σε δυο μελέτης περίπτωσης την Ελλάδα και την Γερμανία. Παράλληλα, με την παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται να εξεταστούν τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης τόσο στην χωρική ενότητα της Ελλάδας όσο και στην Γερμανία. Στη βάση ενός τέτοιου θέματος, οι επιμέρους στόχοι που διατυπώθηκαν ήταν οι εξής:

1. Να εξεταστεί εάν εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα
2. Να εξεταστούν εάν υπάρχουν οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα
3. Να εξεταστεί εάν εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Γερμανία
4. Να εξεταστούν εάν υπάρχουν οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία
5. Να εξεταστούν οι διαφορές στον τρόπο εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία

Αναφορικά με τα αντίστοιχα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν για την μελέτη των υπό εξέταση ερευνητικών στόχων ήταν τα ακόλουθα:

1. Εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα;
2. Υπάρχουν οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα;
3. Εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Γερμανία;
4. Υπάρχουν οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία;
5. Εντοπίζονται διαφορές στον τρόπο εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία;

4.2. Μεθοδολογική Προσέγγιση

Στην συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε είναι η ποιοτική – ερμηνευτική προσέγγιση. Ο λόγος που χρησιμοποιήθηκε η παραπάνω μεθοδολογία είναι γιατί τα δεδομένα που επεξεργάστηκαν και αναλύθηκαν ήταν ποιοτικά. Συγκεκριμένα μελετήθηκε αρθρογραφία σχετική με το θέμα της εργασίας στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Επιπλέον, η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η μελέτη περίπτωσης «case study» και συγκεκριμένα η μελέτη περίπτωσης δυο ευρωπαϊκών χωρών της Ελλάδας και της Γερμανίας.

4.3. Διαδικασία Συλλογής και Ανάλυσης Δεδομένων

Για τον έλεγχο των στόχων της παρούσας μελέτης και για την διερεύνηση του θέματος της διπλωματικής εργασίας σε αρχικό στάδιο συλλέχθηκε σχετική με το θέμα αρθρογραφία από την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Στην συνέχεια μελετήθηκαν τα άρθρα και κατηγοριοποιήθηκαν σε τρεις ομάδες ανάλογα με το ερευνητικό ερώτημα στο οποίο απαντούσε το κάθε άρθρο. Σε δεύτερο στάδιο μελετήθηκαν εκ νέου τα άρθρα αναλυτικά και κατεγράφησαν τα δεδομένα τους για κάθε ένα από τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα. Αφού ολοκληρώθηκε αυτή η διαδικασία μελετήθηκαν για ακόμη μια φορά τα άρθρα σε οριζόντιο επίπεδο και εντοπίστηκαν σε αυτά ανά ερευνητικό ερώτημα τα δεδομένα που απαντούσαν στα ερευνητικά ερωτήματα. Έπειτα ομαδοποιήθηκαν τα δεδομένα από τα άρθρα ανά ερευνητικό ερώτημα, έτσι ώστε να είναι οργανωμένα και συγκεντρωμένα η πληροφορία του άρθρου. Στο τελευταίο στάδιο πραγματοποιήθηκε η συγγραφή των αποτελεσμάτων για κάθε ένα ερευνητικό ερώτημα αναλυτικά.

5^ο Κεφάλαιο

Αποτελέσματα

Στο παρακάτω κεφάλαιο δίνονται απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Στόχος είναι μέσω αυτών να κατανοηθεί με καλύτερο τρόπο η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Γερμανία. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν παρατίθενται αναλυτικά στο συγκεκριμένο κεφάλαιο για καθεμία από τις παραπάνω χώρες περίπτωσης.

5.1. Η Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα

Σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβερνήσεις παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες όσον αφορά την εφαρμογή των αρχών της στο ελληνικό διοικητικό και νομοθετικό σύστημα. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες επιτυχής αλλά και ανεπιτυχής προσπάθειες ένταξης της έννοιας αυτής στα ελληνικά δεδομένα.

Ειδικότερα, σε αρχικό στάδιο επιχειρήθηκε η ενσωμάτωση της έννοιας της διακυβέρνησης στην Ελλάδα στα κείμενα πολιτικής, όπως είναι αυτό του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του 2000, το οποίο δεν εγκρίθηκε και στο αντίστοιχο του 2008, το οποίο παρά τις αδυναμίες που παρουσίαζε θεσμοθετήθηκε. Ακόμα, η σύνταξη προδιαγραφών και ο καθαρισμός προτεραιοτήτων που εμπεριέχουν αναπτυξιακό περιεχόμενο, αποτελούν μια ικανοποιητική προσπάθεια ένταξης της διακυβέρνησης από τις γραφειοκρατικές διεργασίες. Επιπρόσθετα, η ανάδειξη της συνεργασίας και του διαλόγου αναδείχθηκε ως ανάγκη υψίστης σημασίας και θεωρείται ένα σημαντικό επίτευγμα, όσον αφορά την υιοθέτηση μιας πιο «διακυβερνητικής» προσέγγισης, μολοντί στην πραγματικότητα η εφαρμογή της αποδεικνύει ότι δεν πραγματοποιείται σε ικανοποιητικό (για τις αρχές της διακυβέρνησης) βαθμό. Ο ν.2742/99 που αφορά τον χωροταξικό σχεδιασμό εμπεριέχει ως βασικό στόχο την υλοποίηση συζητήσεων και διαβουλεύσεων ανάμεσα στους πολίτες και σε διάφορους εταίρους (κοινωνικούς και παραγωγικούς) που επηρεάζουν με την γνώμη τους τις κατευθύνσεις της

χωρικής ανάπτυξης. Ωστόσο, γεγονός είναι ότι παρά την αναγνώριση ορισμένων πρακτικών ως προς τις αρχές της διακυβέρνησης, η υλοποίηση τους στην ουσία δεν πραγματοποιείται (Βασενχόβεν κ.α.,2010).

Βασική αρχή της διακυβέρνησης αποτελεί η ανάπτυξη οριζόντιας (μεταξύ των φορέων) και κάθετης (μεταξύ των διοικητικών επιπέδων) συνεργασίας. Ωστόσο, πρόκειται για μια αρχή, η οποία στα ελληνικά δεδομένα επί της ουσίας υστερεί αρκετά. Προσπάθεια υλοποίησης του παραπάνω αποτελεί η σύμπραξη του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), η οποία πραγματοποιήθηκε με τον ν.3386/2005. Σκοπός της σύμπραξης αυτής ήταν η συντονισμένη αξιοποίηση πόρων που θα προέρχονταν τόσο από το δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα, ώστε από την κατασκευή υποδομών να προκύψουν πόροι για κοινωνικά και αναπτυξιακά προγράμματα. Παράδειγμα της σύμπραξης ΣΔΙΤ αποτελούν οι ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν για την ανάπτυξη έργων στη Μητροπολιτική Περιοχή της Αθήνας και ειδικότερα με τους Ολυμπιακούς Αγώνες το 2004, καθώς επίσης και οι συμβάσεις «BOOT» (Build-Own-Operate-Transfer) που πραγματοποιούνται ανάμεσα στο κράτος, σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και σε κατασκευαστικές εταιρίες για την κατασκευή έργων υποδομής αποσκοπώντας στην περαιτέρω ανάπτυξη του χώρου (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010). Παράλληλα, σε κάθετο επίπεδο τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ, ιδίως μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) συμβάλλουν στην επίτευξη μιας ιεραρχίας με αναπτυξιακά προγράμματα τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό την επίτευξη του συντονισμού σε κάθετο επίπεδο. Ωστόσο, η σημαντικότερη δυσκολία εστιάζεται στον συντονισμό του οριζόντιου επιπέδου, στο οποίο προβάλλονται ιδιαίτερα οι μονοτομεακές πολιτικές. Με την σειρά της η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία εξοικείωσης μόνο με έναν συγκεκριμένο τομέα κάθε φορά, χωρίς σφαιρική θεώρηση των υπολοίπων διασυνδεδεμένων πολιτικών. Ουσιαστικό παράδειγμα στο παραπάνω αποτελεί η μη συντονισμένη παρέμβαση της χωρικής με την αναπτυξιακή πολιτική στην διαδικασία του σχεδιασμού, προβάλλοντας την εικόνα δυο μη συνδεδεμένων πολιτικών με διαφορετική μεθοδολογική προσέγγιση (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010).

Επιτυχής προσπάθεια οριζόντιου συντονισμού που εμπεριέχει ενσωματωμένες μέσα της πρακτικές της διακυβέρνησης αποτελεί η εφαρμογή του προγράμματος «Leader+ Ελλάδα» με σκοπό την επίτευξη της αγροτικής ανάπτυξης. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον Βασενχόβεν (2010) για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού κρίθηκε απαραίτητη η συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Γεωργίας (στη συνέχεια Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων) των Τοπικών Ομάδων Δράσης (ΟΔΤ), της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Καινοτομίας και Αγροτικής Ανάπτυξης. Το πρόγραμμα χαρακτηριζόταν από ευελιξία, ενώ ρόλο συντονιστή είχε αναλάβει η Αναπτυξιακή Κοζάνης.

Ακόμη φορείς που προσπάθησαν να εφαρμόσουν στην Ελλάδα τις πρακτικές της Διακυβέρνησης αποτελούν και οι Αναπτυξιακές Εταιρίες. Η «ίδρυσή» τους χρονολογείται περίπου τη δεκαετία του '80. Ο αρχικός σκοπός της λειτουργίας τους ήταν να κατέχουν συμβουλευτικό ρόλο σε υπηρεσίες για τις τοπικές αυτοδιοικήσεις, καθώς λόγω της έλλειψης πόρων, προσωπικού και γνώσεων δεν μπορούσαν να υλοποιήσουν τον θεσμικό τους ρόλο. Στη συνέχεια ωστόσο, οι αρμοδιότητές τους αυξήθηκαν συμπεριλαμβάνοντας στα καθήκοντά τους την δημιουργία συνεργασιών μεταξύ διαφόρων φορέων, την επίτευξη συμφωνιών με το κεντρικό κράτος, την συμμετοχή των τοπικών αυτοδιοικήσεων σε εθνικά και ευρωπαϊκά/ διεθνή δίκτυα, τη επίτευξη της συμμετοχής των πολιτικών των τοπικών ενοτήτων σε διάφορα θέματα, μέσω της «εκ των κάτω» μεθοδολογίας, καθώς και την ενίσχυση της θέσης και του ρόλου της τοπικής διοίκησης κ.α. Έτσι αναδείχθηκαν διάφορα σχήματα, όπως είναι η Αναπτυξιακή Καρδίτσας, η οποία αποτελείται από την συμμετοχή διάφορων φορέων, επεκτείνοντας την δραστηριότητά της και την συμμετοχή της σε πολλά δίκτυα και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, καθώς και η Αναπτυξιακή Εταιρία Διαχειρίσεως Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας. Ωστόσο παρά τις όποιες προσπάθειες μέσω της δημιουργίας πληθώρας αναπτυξιακών εταιριών, η απουσία δραστηριοποίησης ορισμένων από αυτές, η συγκέντρωση των αποφάσεων σε ένα κάθε φορά διοικητικό επίπεδο, αλλά και η επιλεκτικότητα με την οποία αντιμετωπίστηκαν, είχαν ως αποτέλεσμα την δημιουργία προβλημάτων στην λειτουργία του θεσμού (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010).

Ακόμα, η πρωτοβουλία URBAN μπορεί να θεωρηθεί μια προσπάθεια προσέγγισης των πρακτικών της Διακυβέρνησης. Η διαδικασία του προγραμματισμού και η υλοποίηση των έργων πραγματοποιήθηκε από τις τοπικές αρχές, ενώ τον έλεγχο για την χρηματοδότηση, τον συνολικό συντονισμό και την αξιολόγηση του προγράμματος την κατείχε το κεντρικό κράτος (Ασπρογέρακας, 2020). Ωστόσο, η παρέμβαση του κράτους και σε συνδυασμό ότι η χρηματοδότηση προέρχονταν/ ελέγχονταν από αυτό είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία προβλημάτων, όσον αφορά τις ανάληψη πρωτοβουλιών από το τοπικό επίπεδο. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει και τις ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζει το τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα στην προσπάθεια οικοδόμησης ενδογενών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών (Χωριανόπουλος, 2002, σελ. 713-719).

Παρότι η Διακυβέρνηση φαίνεται να κάνει εμφανή την παρουσία της σε περιοχές του ελληνικού δημοσίου τομέα, εν τούτοις φαίνεται ότι στα κείμενα πολιτικής δεν γίνεται ρητή αναγνώρισή της. Οι προσπάθειες για «ανοιχτή Διακυβέρνηση» «επικυρωποιούνται» μέσω της εφαρμογής της απόλυτης διαφάνειας, όσον αφορά τις διοικητικές πράξεις, με την ανάρτησή τους στο διαδίκτυο, τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στις χρήσεις γης, τις άδειες δόμησης, τα ρυμοτομικά σχέδια κ.α. Ωστόσο, όπως αναφέρει και Βασενχόβεν (2010) η έννοια της Διακυβέρνησης δεν είναι ακόμη εδραιωμένη στην λειτουργία πολιτικών και διοικητικών οργανισμών. Οι λόγοι για τους οποίους κωλύεται η εφαρμογή της σχετίζονται με τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της εξωστρέφειας, καθώς σύμφωνα με την κοινή γνώμη του μέσου πολίτη οι λειτουργεία του ελληνικού κράτους χαρακτηρίζεται ως στατική και «χαώδης». Εκτός από τα παραπάνω, ένα ακόμη στοιχείο που ενισχύει την αναποτελεσματική εφαρμογή της Διακυβέρνησης στα ελληνικά δεδομένα είναι η μη συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού, που αποτελεί και μια από τις βασικότερες αρχές της. Σε τοπικό επίπεδο, η συμμετοχή των πολιτών κρίνεται αναγκαία στο πλαίσιο της αποκέντρωσης των εξουσιών από το κεντρικό κράτος και της διατύπωσης αιτημάτων με ανάγκες σε ζητήματα που υπάρχουν σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης. Η οικονομική εξάρτηση των τοπικών κοινοτήτων από το κεντρικό κράτος και η πλήρης ανάληψη εξουσιών από το ανώτατο θεσμικό όργανο σε τοπικό επίπεδο, έχουν ως αποτέλεσμα να απομακρύνουν την συμμετοχή των πολιτών σε κοινωνικά ζητήματα που θα μπορούσε να είχε επιφέρει η μεταβίβαση των εξουσιών. Επιπρόσθετα, στα παραπάνω λειτουργεί το γεγονός ότι η σχέση ανάμεσα στο κράτος και

στην κοινωνία των πολιτών χαρακτηρίζεται από αμοιβαία έλλειψη εμπιστοσύνης και καχυποψία, όσον αφορά τον σκοπό των ενεργειών που εφαρμόζουν εκατέρωθεν οι δυο πλευρές. Το γεγονός αυτό λειτουργεί ως καταλύτης στην δημιουργία πρακτικών συμβατών με τις αρχές της Διακυβέρνησης. Οι οριζόντιες συνεργασίες δεν μπορούν να υλοποιηθούν, εξαιτίας του ότι δεν μπορεί να δημιουργηθεί μια κοινή γραμμή πλευσης ανάμεσα στο κεντρικό κράτος, τις υπηρεσίες, την τοπική κοινότητα και τους πολίτες. Παράδειγμα στα παραπάνω αποτελεί το πρόβλημα της ανάπλασης του Μητροπολιτικού Πάρκου του Ελληνικού στην Αθήνα (Sapountzaki και Mandakara, 1997). Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι εξαιτίας τέτοιων πρακτικών σε ορισμένες περιπτώσεις είχε ως αποτέλεσμα οι τοπικές αυτοδιοικήσεις αλλά και οι πολίτες να αναπτύξουν συνεργασίες και εταιρικές σχέσεις με σκοπό την ισχυροποίηση της θέσης τους και άρα την αυτό-κυριαρχία τους από το κεντρικό κράτος, όπως συνέβη στις περίπτωση των αναπτυξιακών εταιριών. Σε όλα τα παραπάνω, δεν πρέπει να παραλείψουμε την ελληνική νοοτροπία και την ανάδειξη του ατομικισμού που αυτή προβάλλει. Οι προτεραιότητες στην υλοποίηση εξατομικευμένων ζητημάτων είναι αρκετές ώστε να οδηγήσουν τους πολίτες και τις τοπικές κοινότητες στην σύναψη εταιρικών σχέσεων που θα προωθούν την επίλυση των ατομικών τους ζητημάτων σε σχέση με την υλοποίηση συλλογικών στόχων, όπως είναι ο δημόσιος σχεδιασμός και η περιβαλλοντική προστασία (Wassenhoven, Karka και Sapountzaki, 2002). Σίγουρο είναι, όπως αναφέρει ο Βασενχόβεν (2010) ότι η επικράτηση των αρχών της Διακυβέρνησης και συγκεκριμένα της αρχής της διαφάνειας, θα επέφερε αντιπαράθεση μεταξύ δημοσίων χωρικών συμφερόντων και των ατομικών ζητημάτων. Η Χωρική Διακυβέρνηση αποτελεί ένας τομέας που το Ελληνικό κράτος υστερεί. Οι οριζόντιες και κάθετες συνεργασίες δεν λειτουργούν και τα ΣΔΙΤ μολονότι αποτελούν μια ελπιδοφόρα προσπάθεια, εν τούτοις η δραστηριότητα τους δεν επεκτάθηκε και σε άλλα πιο φιλόδοξα προγράμματα, όπως είναι οι αστικές αναπλάσεις, μέσω της εμπλοκής του ιδιωτικού τομέα, όπως συνέβη σε άλλες χώρες (Βασενχόβεν, 2010).

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι σε τοπικό επίπεδο, υπήρξε ένα παράδειγμα εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης. Το παράδειγμα αυτό σχετίζεται με τη χωρική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και αφορά την περίπτωση των «Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας» (ΤΠΣ) στον τουριστικό τομέα. Τα σύμφωνα ποιότητας υλοποιήθηκαν μέσω του δικτύου Leader+ Ελλάς και εφαρμόζονται σε αγροτικές περιοχές σε όλη την χώρα

αποτελώντας μια συναινετική πλατφόρμα πολιτικής που υποστηρίζει τη λειτουργία του προγράμματος Leader. Η ιδέα για το παραπάνω προήλθε στην λίμνη Πλαστήρα. Στο ΤΣΠ του Νομού Καρδίτσας επιχειρήθηκε η διατήρηση, η προστασία και η ανάδειξη του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και η πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής, όπως και η εφαρμογή υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών στις υπηρεσίες τουρισμού. Τα μέλη που συμμετέχουν το ΤΣΠ λειτουργούν ως μέλη μια αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας. Ακόμα, σε αντίστοιχη περίπτωση, το ΤΣΠ στην περιοχή της Κρήτης θεσπίζει προδιαγραφές με σκοπό την εξασφάλιση ενός αναγνωρίσιμου αγροτουριστικού προϊόντος, έχοντας την κοινή συγκατάθεση της τοπικής αυτοδιοίκησης και επιχειρηματικότητας (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010).

5.2. Οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης υστερεί στην περίπτωση της Ελλάδας, λόγω διαφόρων παραγόντων που αναλύθηκαν παραπάνω. Μόνο σε δυο περιπτώσεις, όπως επισημαίνεται στην βιβλιογραφία αποτυπώνεται η υλοποίηση της και σε αυτές θα εξεταστούν τα οφέλη που προέκυψαν από την εφαρμογή της. Αξίζει να σημειωθεί, ότι όπως προκύπτει από την βιβλιογραφία τα οφέλη τα από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα κατατάσσονται σε μια ομάδα που σχετίζεται με την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της χώρας.

Αρχικά, όπως αναφέρεται στον Βασενχόβεν (2010) η εφαρμογή του προγράμματος Leader+ Ελλάς για την Ανάπτυξη της Υπαίθρου είχε ως αποτέλεσμα την αγροτική ανάπτυξη των περιοχών. Το πρόγραμμα Leader+ αποτέλεσε μια σημαντική προσπάθεια για τα ελληνικά δεδομένα, καθώς μέσω της υλοποίησής του εφαρμόστηκαν πρακτικές της διακυβέρνησης. Το πρόγραμμα ήταν ευέλικτο και εκτός από την επίλυση πρακτικών ζητημάτων που επέφερε η εφαρμογή του, όπως ήταν η αποτελεσματική σύνδεση και επικοινωνία μεταξύ του Υπουργείου Γεωργίας (στην πορεία Αγροτική Ανάπτυξης και Τροφίμων) συνέβαλε σημαντικά στην αναβάθμιση και στην εξεύρεση πόρων για την επίτευξη της αγροτικής ανάπτυξης στις ελληνικές περιοχές της υπαίθρου.

Τέλος, η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης μέσω των Συμφώνων Ποιότητας στον τουριστικό τομέα, είχαν ως αποτέλεσμα την επίτευξη της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Τα οφέλη από την εφαρμογή της αφορούσαν κυρίως δυο περιοχές της Ελλάδας, την Καρδίτσα και την Κρήτη. Το ΤΣΠ στην μια περίπτωση στόχευε στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής ταυτότητας της περιοχής, καθώς επίσης και στην επίτευξη υψηλών προδιαγραφών τουριστικών υπηρεσιών, ενώ στην άλλη περίπτωση στόχευε στην ανάδειξη ενός αναγνωρισμένου αγροτουριστικού προϊόντος (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010, σελ. 217-218).

5.3. Η Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, η Χωρική Διακυβέρνηση απαρτίζεται από ορισμένες αρχές, η πλήρης εφαρμογή των οποίων της αποδίδουν τον επιθετικό προσδιορισμό της «καλής» Διακυβέρνησης. Οι αρχές αυτές διαμορφώνουν το απαιτούμενο πλαίσιο που χρειάζεται για την ολοκλήρωση συγκεκριμένων πολιτικών και δράσεων που στοχεύουν στην αειφόρο ανάπτυξη και τη κοινωνική συνοχή που αποτελούν το τελικό σκοπό της Διακυβέρνησης (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010, σελ. 59). Εν συντομία οι αρχές της Διακυβέρνησης σχετίζονται με τον θεσμό της ανοιχτής διακυβέρνησης, της συμμετοχής, της λογοδοσίας και της υπευθυνότητας των υπολόγων, της συνεκτικότητας και τέλος της αποδοτικότητας (Βασενχόβεν και συνεργάτες, 2010). Βασικό χαρακτηριστικό της Διακυβέρνησης που την διαφοροποιεί από το παραδοσιακό κυβερνητικό μοντέλο σχεδιασμού είναι η ευρεία συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και ο συντονισμός και συνεργασία του κάθετου και οριζόντιου επιπέδου διακυβέρνησης με σκοπό την δημιουργία δικτύων που λειτουργούν ως μέσο συλλογικής δράσης (Ασπρογέρακας, 2020).

Στη Γερμανία, όπως αποδεικνύει η μακροχρόνια εμπειρία της εφαρμόζονται προγράμματα που ενισχύουν ιδιαίτερα την δράση των πολιτών στην διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού και του τοπικού επιπέδου. Συγκεκριμένα, το ομοσπονδιακό πρόγραμμα «Districts with Special Development Needs – the Socially Integrative City»

(σε ελληνική μετάφραση: Περιφέρειες με ειδικές ανάγκες ανάπτυξης - Η κοινωνικά ολοκληρωμένη πόλη) (Soziale Stadt) έχει εφαρμοστεί από το 1999 σε περισσότερες από 720 περιοχές, σε περισσότερες από 420 πόλεις (BBSR, 2017) και στοχεύει στην ανάπτυξη των αστικών περιοχών. Το πρόγραμμα αυτό υποστηρίζεται από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Μεταφορών, ενώ από το 2018, από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εσωτερικών, Κτιρίων και Εσωτερικών Υποθέσεων, καθώς και από τις Ομοσπονδιακές Πολιτείες, ενώ συνεχίστηκε το 2020 μέσω του προγράμματος της Κοινωνικής Συνοχής (Programm Soziale Stadt, 2017).

Το «Soziale Stadt» στη Γερμανία αποτελεί ένα πρόγραμμα ολοκληρωμένης δράσης που στοχεύει στην ανάπτυξη των χωρικών ενοτήτων που αντιμετωπίζουν πολλαπλά οικονομικά, κοινωνικά και μορφολογικά προβλήματα. Το πρόγραμμα προκειμένου να μπορέσει να ενισχύσει τις οικονομικά και κοινωνικά μειονεκτικές αστικές περιοχές, περιλαμβάνει άμεση χρηματοδότηση δράσεων που σχετίζονται με το περιβάλλον, τις υποδομές και τις συνθήκες στέγασης, καθώς και κατευθυντήριες γραμμές για την οργάνωση τομεακών δράσεων κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής (Neumann et al., 2008).

Ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται το πρόγραμμα παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τις αρχές και την φιλοσοφία της Χωρικής Διακυβέρνησης, καθώς τα στοιχεία εκείνα που θεωρείται ότι έχουν μεγάλη σημασία για τη συνολική επιτυχία του προγράμματος είναι η εφαρμογή προσεγγίσεων διακυβέρνησης, μέσω διαμόρφωσης δικτύων συνεργασίας μεταξύ των εταίρων τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο (Neumann et al., 2008). Αναλυτικότερα, σε κάθετο επίπεδο, το ομοσπονδιακό υπουργείο μεταφορών, στέγασης και πολεοδομίας κατέχει τον κεντρικό ρόλο συντονισμού του προγράμματος, ενώ η χρηματοδότηση μοιράζεται ισότιμα σε όλα τα διοικητικά επίπεδα διακυβέρνησης, δηλαδή μεταξύ της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, των ομοσπονδιακών κρατών και του τοπικού δήμου. Το Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης εγκρίθηκε από το τοπικό Δημοτικό Συμβούλιο με προοπτική βάθους τα 10-12 έτη (Over, 2015) ενώ, οι βασικότερες κατευθυντήριες οδηγίες εκδίδονται από το Συμβούλιο των Περιφερειακών Υπουργών (γνωστό ως «ARGEBAU»). Ακόμη, σε οριζόντιο επίπεδο, οι αρμοδιότητες της

ομοσπονδίας είναι αρκετά περιορισμένες κυρίως εξαιτίας της τομεακής όψης των ομοσπονδιακών υπηρεσιών (BMVBS, 2008, σελ. 10–12).

Τέλος, σε τοπικό επίπεδο, τα άτομα αναλαμβάνουν ρόλους και ευθύνες, που είναι σύμφωνες με τις αρμοδιότητες που διαθέτουν. Λόγω της δεσμευτικότητας που διαθέτει το Σχέδιο Δράσης για τους δήμους, αναπτύσσονται συνεργασίες που συμβάλλουν ακόμα περισσότερο στην καλύτερη εφαρμογή του προγράμματος. Παράδειγμα στο παραπάνω αποτελούν οι περιορισμοί στις διακυμάνσεις των ενοικίων, μέσου ενός ομοσπονδιακού κράτους για την πρόληψη της εξευγενισμού, που προκύπτουν από τις παρεμβάσεις και την βελτιστοποίηση των κτιρίων που σχετίζονται με την βιοκλιματική αρχιτεκτονική (Over, 2015).

Το πρόγραμμα έχει κατορθώσει να κινητοποιήσει τους πολίτες στην διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού και γι' αυτό το λόγο αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα σχεδιασμού από «κάτω προς τα πάνω» (bottom up). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι η διαδικασία του σχεδιασμού περιλαμβάνει σε σημαντικό βαθμό την άτυπη μορφή συνεργασίας, συζητήσεων και διαπραγματεύσεων ανάμεσα σε ενδιαφερόμενους αλλά και πιθανούς μελλοντικούς εταίρους (Peters, 2005, σελ. 20). Το «Συμβούλιο Γειτονίας» αποτελεί το εργαλείο μέσω του οποίου δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών στην διαδικασία του σχεδιασμού και αποτελεί το «κλειδί» για την επιτυχία του προγράμματος. Το «Συμβούλιο Γειτονίας» αποτελείται από ντόπιους κατοίκους, που εκλέγονται συνήθως με τοπικές εκλογές, απαρτίζεται από 15-30 μέλη και όπως αναφέρθηκε και παραπάνω αποτελεί εργαλείο για την δημιουργία συνεργασιών και διαβούλευση (Buchholz et al., 2010). Παράδειγμα πόλεως της Γερμανίας, στην οποία οργανώνονται συζητήσεις δημοσίου χαρακτήρα με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών είναι το Αννόβερο.

Η εφαρμογή του προγράμματος «Soziale Stadt» έχει καταφέρει να δώσει κίνητρο στους πολίτες να συμμετάσχουν στην διαδικασία του σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο, ενώ παράλληλα έχει επιτύχει να δημιουργήσει τις συνθήκες για την επίτευξη εταιρικών συνεργασιών. Χάριν στη λειτουργία του προγράμματος αυτού, τομείς που υπό άλλες συνθήκες θα είχαν αρχίσει να παρακμάζουν, έχουν καταφέρει να υφίστανται ακόμη σε ικανοποιητικό επίπεδο. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι οι αξιολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πρόγραμμα έδειξαν περαιτέρω περιθώρια βελτιώσεις, όσον

αφορά την αποτελεσματικότητα των δράσεων, κυρίως στον τομέα της κοινωνικής συνοχής και της τομεακής συνεργασίας σε τοπικό επίπεδο (BMVBS, 2008, σελ. 10–12).

Ένα ακόμα παράδειγμα εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία, αποτελεί η μελέτη περίπτωσης της πόλης του Αννόβερου και η δημιουργία της νέας «Περιφέρειας Αννόβερου» το 2001. Ο Summers (2011) αναφέρει ότι οι σχεδιαστές έχουν να αντιμετωπίσουν σημαντικές προκλήσεις σε διάφορους τομείς. Η οικονομική ύφεση, η αυξανόμενη περικοπές στις δημόσιες δαπάνες, καθώς και η κοινωνική ανισότητα αποτελούν ορισμένους παράγοντες που κρίνονται να αντιμετωπίσουν. Σημαντικό ρόλο στα παραπάνω διαδραματίζει η τοπική κοινότητα, οι επιχειρήσεις αλλά και το κράτος με σκοπό την επίτευξη της ισότητας μέσω της συνεργασίας των διαφόρων φορέων. Η εμπλοκή των παραπάνω φορέων αποτελεί ζωτικής σημασίας για τις ολοκληρωμένες χωρικές στρατηγικές επενδύσεις και την επίτευξη κοινών στόχων. Η περιφερειακή προσέγγιση για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό είναι ιδιαίτερα ισχυρή στην Γερμανία.

Στο κείμενο πολιτικής της «Εδαφικής Ατζέντας 2020» υπάρχουν συστάσεις για την δημιουργία ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης. Ωστόσο, η διαδικασία για την επίτευξη της ανάπτυξης θα πρέπει να γίνεται με όσο το δυνατόν ολοκληρωμένο τρόπο, λαμβάνοντας δηλαδή υπόψη όσο το δυνατόν περισσότερες τομεακές πολιτικές (οριζόντιο επίπεδο συνεργασίας).

Το Αννόβερο περιλαμβάνει το Αννόβερο ως την κεντρική πόλη και 21 ακόμα δήμους περιμετρικά αυτού (Κριμιτζά, 2019). Σκοπός της περιφέρειας του Αννόβερου το 2001 ήταν η επίτευξη ενός ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδίου με στόχο την α) προώθηση των επιχειρήσεων και της απασχόλησης, β) τον περιφερειακό προγραμματισμό και την περιφερειακή ανάπτυξη γ) τις δημόσιες συγκοινωνίες και τις περιφερειακές οδικές αρτηρίες, δ) την δημιουργία χώρων αναψυχής και ζωολογικών κήπων, ε) την δημιουργία επαγγελματικών σχολείων, υπηρεσιών δημόσιας υγείας και νοσοκομείων, στ) την διατήρηση της φύσης και την προστασία του περιβάλλοντος και τέλος, ζ) την διαχείριση των αποβλήτων, την διασφάλιση της κοινωνικής πρόνοιας και της δημόσιας ασφάλειας (Prieb, 2014). Πριν από την επίτευξη του έργου της νέας «Περιφέρειας Αννόβερο» την περίοδο 1996-2001, οι κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού και τα οράματα του σχεδιασμού αφορούσαν σχεδόν αποκλειστικά τον φυσικό σχεδιασμό. Ωστόσο, από το 1965, το πλαίσιο μεταβάλλεται και αναδύονται πολιτικές οι, οποίες δεν κάλυπταν μόνο

τον φυσικό σχεδιασμό, αλλά και την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης. Έτσι λοιπόν το 1967 δημιουργούνται κατευθυντήριες γραμμές για τον περιφερειακό σχεδιασμό και τελικά προκύπτει το πρώτο περιφερειακό σχέδιο. Με την «ίδρυση της νέας Περιφέρειας Αννόβερου» το 2001 δημιουργήθηκαν νέες διερευνηθείσες ευκαιρίες που έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στις ολοκληρωμένες πολιτικές, στις διοικητικές προσεγγίσεις και κατ' επέκταση σε ένα ευρύ φάσμα καθηκόντων και αρμοδιοτήτων (Prieb, 2014). Θεμελιώδης αρχή στον γερμανικό σχεδιασμό είναι η αρχή της αντιστάθμισης, ενώ σημαντικό στοιχείο του περιφερειακού σχεδιασμού της Περιφέρειας Αννόβερου, αποτελεί η αρχή της «αποκεντρωμένης συγκέντρωσης», με στόχο την δημιουργία μιας ισχυρής πόλης πυρήνα με ισχυρές πόλεις στις γύρω περιοχές. Επιμέρους στόχοι της νέας «Περιφέρειας Αννόβερου» αποτελούν η προώθηση της προστασίας κλίματος, καθώς και η χρήση βιώσιμων ενεργειακών τεχνολογιών παρέχοντας με αυτόν το τρόπο σημαντικές αρμοδιότητες στο περιφερειακό επίπεδο.

Όπως αναφέρει η Gustedt (2017), οι αρμόδιοι φορείς κατά την διάρκεια του σχεδιασμού πρέπει να διατυπώνουν δυο οι βασικές ερωτήσεις που είναι χρήσιμες για την πορεία αλλά και την εξέλιξη του σχεδιασμού. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούν το α) «τί θέλουμε;» και β) «πώς το επιτυγχάνουμε;». Για τον σχεδιασμό σημαντικό ρόλο κατέχουν οι κάτοικοι της περιοχής, καθώς μέσα από αυτούς οι σχεδιαστές έχουν την δυνατότητα να αποκτήσουν μια καλύτερη αίσθηση του τόπου και του χώρου και άρα να προβούν στην δημιουργία καλύτερου σχεδιαστικού μοντέλου που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κατοίκων της περιοχής. Το τοπικό επίπεδο κατείχε σημαντικό ρόλο και στο σύστημα σχεδιασμού της «νέας Περιφέρειας Αννόβερου». Σύμφωνα με τα γερμανικά πρότυπα σχεδιασμού, κάθε κομητεία έχει την δυνατότητα να οργανώσει τον σχεδιασμό της διαφορετικά χωρίς οι εδαφικές ενότητες χωρικών σχεδίων να είναι απαραίτητο να είναι ομοιόμορφες σε ολόκληρη τη χώρα (Prieb, 2014).

Η επικοινωνία και δημόσιος διάλογος αποτελούν τα σημαντικότερα στοιχεία του στρατηγικού περιφερειακού σχεδιασμού, με σκοπό οι ισορροπημένες και βιώσιμες έννοιες να μην εμποδίζονται από μεμονωμένα συμφέροντα και ενέργειες. Παράδειγμα συμμετοχικού σχεδιασμού αποτελεί το έργο «Στουτγκάρδη 21», στο οποίο τα άτομα επιθυμούν να συμμετάσχουν στη διαδικασία σχεδιασμού. Ακόμα, η περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη κατέχει σημαντικό ρόλο στην επίλυση περιβαλλοντικών και

κοινωνικών ζητημάτων. Γι' αυτό οι στόχοι της οικονομικής ανάπτυξης δύναται να επιτευχθούν μέσω των στρατηγικών εταιρικών σχέσεων και δικτύων. Η διαμεσολάβηση μεταξύ των επιπέδων διοίκησης αποτελεί το κλειδί για την εφαρμογή του σχεδιασμού. Το σημαντικότερο είναι να συμμετέχουν όσο το δυνατόν περισσότεροι ενδιαφερόμενοι, καθώς τα έργα χρειάζονται «πρόσωπα» για την εφαρμογή στρατηγικών περιφερειακών σχεδίων (Vallee, 2011).

Τέλος, υπάρχει ακόμα ένα παράδειγμα περιφερειακής στρατηγικής, το πρόγραμμα LEADER+ που εφαρμόζεται στην Γερμανία σε επίπεδο περιφερειακής διακυβέρνησης για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών που δίνει μια άλλη διάσταση στη διακυβέρνηση σε σχέση με το παραδοσιακό κυβερνητικό μοντέλο διοίκησης. Η περιφερειακή ανάπτυξη που πραγματοποιείται με τη χρήση χρηματοδότησης από πάνω προς τα κάτω (υπερ-εθνικό επίπεδο) δεν είναι πλέον βιώσιμη και δεν μπορεί να διατηρηθεί για πολύ περισσότερο λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης του σύγχρονου κράτους. Στην Γερμανία η περιφερειακή (δια) κυβέρνηση θεωρείται ως η καταλληλότερη στρατηγική προσέγγιση για μια νέα, πιο επιτυχημένη περιφερειακή πολιτική. Με τον όρο «περιφερειακή διακυβέρνηση» νοείται η δημιουργία δικτύων και συνεργασιών μεταξύ περιφερειακών (Prieb, 2014). Οι εταιρικές σχέσεις φέρνουν τους ενδιαφερόμενους τοπικούς οργανισμούς και φορείς της κυβέρνησης σε επαφή με σκοπό την συγκέντρωση πόρων, ενώ παράλληλα προσφέρουν ένα σύνολο πόρων που προέρχονται από δημόσιους, ιδιωτικούς και εθελοντικούς φορείς οδηγώντας σε καταστάσεις win-win (Böcher, 2008). Το δίκτυο περιφερειακής διακυβέρνησης περιλαμβάνει τόσο οριζόντια (σε περιφερειακές εταιρικές σχέσεις) όσο και κάθετη διάσταση (εταιρικές σχέσεις μεταξύ της περιοχής και υψηλότερα πολιτικά επίπεδα που αναφέρονται στην αρχή της ΕΕ για εταιρικές σχέσεις διαρθρωτικής πολιτικής). Τα περιφερειακά δίκτυα δημιουργούνται επίσης και εκτός των παραδοσιακών δημοκρατικών θεσμών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, μέσω της συνεργασίας όλων των σχετικών δημόσιων και ιδιωτικών φορέων σε μια περιοχή. Τα άτομα και οι ομάδες που συνδέονται σε αυτά τα δίκτυα διακρίνονται από την οριζόντια συνεργασία μεταξύ τους για την αντιμετώπιση πρακτικών ζητημάτων με μη ιεραρχικούς τρόπους. Με κίνητρο το κοινό όραμα, σφυρηλατούν συνεργασίες και συνεργάζονται με αμοιβαία εμπιστοσύνη και συγκατάθεση (Summers, 2011). Η δημιουργία επιτυχημένων δικτύων στην περιφερειακή διακυβέρνηση οφείλεται κυρίως α) στο ότι τα δίκτυα αποτελούν μη ιεραρχικές πολιτικές

ενότητες, είναι σε θέση να αναλάβουν τις λειτουργίες διεύθυνσης του κράτους και να παράγουν αποτελέσματα που δεν μπορούν πλέον να δημιουργηθούν από τις παρεμβάσεις του κεντρικού κράτους, καθώς και β) στο ότι τα δίκτυα βασίζονται κυρίως σε κοινωνικές επαφές και επικοινωνιακές σχέσεις που, σε συγκεκριμένα χωρικά περιβάλλοντα, διευκολύνονται από την εγγύτητα των παραγόντων μεταξύ τους. Οι κοινές εμπειρίες σε περιοχές, οι κοινές περιοχές αρμοδιότητας και μια κοινή περιφερειακή ταυτότητα συμβάλλουν στη σταθερότητά τους και στην οικοδόμηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των παραγόντων του δικτύου. Καλύτερη επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών, που είναι σημαντικές προϋποθέσεις για την καινοτομία και τη μάθηση, είναι διαθέσιμη στα δίκτυα (Böcher, 2008).

Όσον αφορά το πρόγραμμα LEADER+ αντιπροσωπεύει ένα πιλοτικό πρόγραμμα χρησιμοποιώντας μια ολοκληρωμένη προσέγγιση συγκεκριμένης περιοχής. Οι τοπικοί φορείς δημιουργούν οριζόντιες συνεργασίες για την ανάπτυξη της αγροτικής τους περιοχής. Στο πλαίσιο του LEADER+ στη Γερμανία, ο όρος «περιοχή» περιλαμβάνει περισσότερους από έναν δήμο αλλά λιγότερο από έναν ομοσπονδιακό κράτος. Οι δυνατότητες αποκέντρωσης θα πρέπει να χρησιμοποιούνται και η συνεργασία μεταξύ των περιοχών και θα πρέπει επίσης να υποστηρίζονται μέσω της δημιουργίας δικτύων. Όλες οι αγροτικές περιοχές μπορούν να υποστηριχθούν με κονδύλια LEADER+. Ωστόσο, προκειμένου να αποφευχθούν οι διακρίσεις, η ΕΕ έδωσε την εντολή στις περιφέρειες να εφαρμόσουν έναν αυστηρό διαγωνισμό επιλογής μεταξύ των υποψηφίων περιοχών. Λόγω του γερμανικού ομοσπονδιακού πολιτικού συστήματος, στο οποίο τα ομοσπονδιακά κράτη (τα ομόσπονδα κράτη) είναι ίσα με τις ευρω-ευρωπαϊκές περιφέρειες, τα ομόσπονδα κράτη ήταν υποχρεωμένα να αναφέρουν τον αριθμό των δικαιούχων περιφερειών και στην πραγματικότητα να δικαιολογήσουν αυτόν τον αριθμό στην Επιτροπή της ΕΕ. Υπό το παραπάνω πρίσμα θεωρήθηκε αναγκαίο να δημιουργηθούν «Τοπικές Ομάδες Δράσης» (ΟΤΔ) που θα εκπροσωπούσαν τους περιφερειακούς φορείς και τα συμφέροντά τους. Η ΟΤΔ χρησιμεύει ως κεντρικό όργανο λήψης αποφάσεων σε μια περιοχή σχετικές με το πρόγραμμα LEADER+. Αυτές οι ομάδες πρέπει να είναι ανοιχτές σε όλους τους πολίτες, ενώ τα άτομα που εκπροσωπούν την περιφερειακή ή τοπική αυτοδιοίκηση και τη διοίκηση μπορούν να αποτελούν μόνο το 50% των μελών της ΟΤΔ (Böcher, 2008).

5.4. Οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία

Σύμφωνα με την μελέτη σχετικής αρθρογραφίας, από την προ υπάρχουσα βιβλιογραφία, διαπιστώθηκε ότι τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία μπορούν να ομαδοποιηθούν συνολικά σε δυο κατηγορίες. Η μια κατηγορία αναφέρεται στα οικονομικό-κοινωνικά οφέλη και η δεύτερη στα περιβαλλοντικά οφέλη.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την πρώτη ομάδα η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μηχανισμών συντονισμού των τριών επιπέδων διοίκησης κάθετα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό) και οριζόντια και άρα την δημιουργία ευελιξίας ανάμεσα στα διοικητικά επίπεδα για την λήψη αποφάσεων σε κρίσιμα ζητήματα. Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα (βλ.4.2.1) το κλειδί της επιτυχίας των στρατηγικών προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν στην Γερμανία ήταν η δημιουργία συνεργασιών τόσο μεταξύ των διοικητικών επιπέδων στην λήψη αποφάσεων όσο και σε οριζόντιο επίπεδο στη δημιουργία συνεργασιών μεταξύ διαφόρων τομέων που σχετίζονταν τόσο με τον στρατηγικό σχεδιασμό όσο και με την περιφερειακή ανάπτυξη, «*the application of governance approaches, especially networking and synergies, horizontally and vertically*» (Neumann et al., 2008: Ενότητα 5; Peters, 2005: Τμήμα 3), «*considering as many sectoral policies as possible*» (Erdmenger, 2016), «The regional governance network encompasses both a horizontal (in regional partnerships) and a vertical dimension (partnerships between the region and higher political levels that are seen in the EU principle for structural policy partnerships» (Böcher, 2008). Επιπλέον, όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφία η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης είχε ως αποτέλεσμα την εμπλοκή του τοπικού επιπέδου στον σχεδιασμό και στη λήψη αποφάσεων. Αυτό με την σειρά του προκάλεσε την αύξηση της συμμετοχής των πολιτών σε αυτή την διαδικασία. Είναι γεγονός ότι στα προγράμματα που πραγματοποιήθηκαν στην Γερμανία, ουσιαστικό ρόλο κατείχαν οι πολίτες. Μέσω δημοσίων διαβουλεύσεων και συζητήσεων, οι πολίτες είχαν την δυνατότητα να συμμετέχουν στον σχεδιασμό γνωστοποιώντας τις ανάγκες που διέθετε κάθε κομητεία «*In Hanover, open discussions are organized to inform and involve citizens*» (Over, 2015), «*Civil society involvement is achieved through the 'Neighbourhood Council', which is considered to be a milestone for the success of the program*» (Buchholz et al., 2010). Ταυτόχρονα, μπορούσαν να παρέχουν στην δική τους κομητεία την δυνατότητα να σχεδιαστεί με γνώμονα τα δικά της

χαρακτηριστικά, χωρίς να επηρεάζεται ο σχεδιασμός της από τα χαρακτηριστικά μεγαλύτερων χωρικά ενότητων *«In addition, the municipal level plays an important role in the planning system. Each County may organise its planning differently and the territorial units of spatial plans are not uniform across the Country»* (Prieb, 2014). Επιπρόσθετα, μέσω της Χωρικής Διακυβέρνησης επιτυγχάνεται η δημιουργία δικτύωσης και συνεργασιών μεταξύ διαφόρων εταίρων *«Network partnerships bring interested local organisations and agents of government together to pool their resources»* (Edwards et al. 2001, σελ. 289). Τέλος, όπως επισημαίνεται στην βιβλιογραφική ανασκόπηση, η περιφερειακή ανάπτυξη αποτελεί ένα επιπλέον όφελος από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης. Η εφαρμογή της «περιφερειακής διακυβέρνησης» στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Γερμανίας αποτελεί ένα επιτυχές παράδειγμα περιφερειακής πολιτικής, καθώς δημιουργούνται οριζόντιες και κάθετες μορφές συνεργασίας μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων τόσο σε περιφερειακό όσο και σε τοπικό επίπεδο με σκοπό την αντιμετώπιση ζητημάτων *«The regional governance network encompasses both a horizontal (in regional partnerships) and a vertical dimension (partnerships between the region and higher political levels that are seen in the EU principle for structural policy partnerships)»* (Böcher, 2008).

Παράλληλα, όσον αφορά τα περιβαλλοντικά οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία, όπως αναφέρεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία αποτελεί η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης που όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο αποτελεί έναν από τους δυο κύριους πυλώνες της Διακυβέρνησης *«Integrated spatial strategies were vital to the process of achieving the shared goals and at the regional level they could foster sustainable development»* Summers (2011). Η δυνατότητα να καλύπτονται οι ανάγκες των πολιτών, χωρίς την περαιτέρω επιβάρυνση του περιβάλλοντος αποτελεί υψίστης σημασίας για την επίτευξη της αειφορίας. Η χρήση ολοκληρωμένων στρατηγικών που εφαρμόστηκαν υπό το πρίσμα της διακυβέρνησης απέδειξε στην Γερμανία ότι είναι επαρκής για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης. Τέλος, σημαντικά ήταν τα οφέλη από τη εφαρμογή της διακυβέρνησης στην δημιουργία της «νέας περιφέρειας Αννόβερο», καθώς όπως αποδείχθηκε από τον σχεδιασμό που εφαρμόστηκε, ο οποίος πέραν από τον φυσικό σχεδιασμό αποσκοπούσε και στην περιφερειακή ανάπτυξη, είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία δράσεων με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος,

και την διατήρηση πρασίνου «*the duties of the Region Hannover, nature conservation and environmental protection*» (Priebes, 2014).

5.5. Διαφορές στο Τρόπο Εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και στην Γερμανία

Όπως φαίνεται από τις παραπάνω ενότητες, η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης διαφέρει σε πολλά σημεία ανάμεσα στην μελέτη περίπτωσης της Ελλάδας και της Γερμανίας. Η κουλτούρα, τα θεσμικά δεδομένα αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο αποτελούν ορισμένους παράγοντες για τους οποίους η έννοια αλλά και η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης αποκτάει άλλη διάσταση. Τα σημεία στα οποία αποκλίνουν οι αυτές χώρες είναι περισσότερα σε σχέση με τα σημεία στα οποία συγκλίνουν.

Αναλυτικότερα, η πρώτη και σημαντική διαφορά που εντοπίζεται σύμφωνα με την βιβλιογραφία είναι ότι η Χωρική Διακυβέρνηση δεν εφαρμόζεται στην Ελλάδα σε σχέση με την Γερμανία, στην οποία εφαρμόζεται. Είναι γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει με ιδιαίτερη καχυποψία τις αρχές και τις πρακτικές που αυτή προσβέυει σε αντίθεση με την γερμανική κοινωνία. Οι πελατειακές σχέσεις, η ικανοποίηση του ατομικού συμφέροντος και η έλλειψη εμπιστοσύνης ως προς τα θεσμικά όργανα αποτελούν ορισμένους λόγους για τους οποίους η Χωρική Διακυβέρνηση δεν έχει βρε εύφορο έδαφος να καθιερωθεί στην Ελλάδα (Βασενχόβεν, 2010). Στην αντίθετη πλευρά, τα γερμανικά δεδομένα δείχνουν ότι οι αρχές της διακυβέρνησης και οι στόχοι που αυτή προσπαθεί να επιτύχει βρίσκουν ανταπόκριση από την γερμανική κοινωνία αλλά εφαρμογή με σκοπό της επίτευξη ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδιασμού στις κομητείες της χώρας (Erdmenger, 2016).

Επιπλέον, όπως φάνηκε και από τις προηγούμενες ενότητες στην Ελλάδα υπάρχουν ελάχιστα παραδείγματα που αποδεικνύουν την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης, σε σχέση με την Γερμανία που υπάρχουν περισσότερα παραδείγματα από την εφαρμογή της. Στην Ελλάδα, δυο είναι τα παραδείγματα που φανερώνουν τις πρακτικές της Διακυβέρνησης. Το ένα σχετίζεται με το πρόγραμμα Leader+ Ελλάς και το άλλο με τα Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας (ΤΣΠ) (Βασενχόβεν, 2010). Στην περίπτωση της Γερμανίας

καταγράφονται διάφορα προγράμματα, όπως είναι το «Soziale Stadt» (Neumann et al., 2008), το Leader+ (Böcher, 2008) και πρακτικές σχεδιασμού, όπως είναι η δημιουργία της νέας «Περιφέρειας Αννόβερο» Summers (2011), κατά τις οποίες η εφαρμογή των αρχών της Διακυβέρνησης συνέβαλλαν σημαντικά στην εύρυθμη λειτουργία και επιτυχία των παραπάνω προσπαθειών.

Ακόμα, όπως φαίνεται από την βιβλιογραφία στην Ελλάδα δεν υπάρχει συντονισμός μεταξύ κάθετου και οριζόντιου επιπέδου διοίκησης. Εκτός από την σύμπραξη του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), ο συντονισμός μεταξύ των διοικητικών επιπέδων φαίνεται να μην αναπτύσσεται. Όπως αναφέρει ο Βασενχόβεν (2010) οι ιδιοτελείς συμπεριφορές και συμφέροντα έχουν ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται σχέσεις και συνεργασίες που βασίζονται στην εξυπηρέτηση ατομικών συμφερόντων και λιγότερο στην επίτευξη στόχων που έχουν ως γνώμονα το δημόσιο σχεδιασμό του χώρου και την περιβαλλοντική προστασία. Ως αντιπαράδειγμα, στην Γερμανία, η ολοκληρωμένη προσέγγιση της χωρικής ανάπτυξης καθιστά επιτακτική ανάγκη για τις ΕΕ και τα κράτη μέλη να στοχεύουν στο συνδυασμό τομεακών δράσεων και να δημιουργούν συνέργειες και συμπληρωματικότητες (Vigar, 2009). Σκοπός είναι η εκπλήρωση των αρχών της διακυβέρνησης, μέσω της δημιουργίας μηχανισμών διατομεακού συντονισμού σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Επιπρόσθετα, ένας σημαντικός τομέας στον οποίο υστερεί το ελληνικό μοντέλο στο τομέα της Διακυβέρνησης είναι η αρχή της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στην διαδικασία του σχεδιασμού. Όπως αναφέρεται στον Βασενχόβεν (2010) η ίδια η κοινωνία εκφράζει συμπεριφορές που υπονομεύουν τις αρχές της διακυβέρνησης και συγκεκριμένα την ανοιχτή διακυβέρνηση. Οι πελατειακές σχέσεις, οι κομματικές συνδέσεις, οι αντίθετες συμπεριφορές που συχνά φτάνουν στο όριο των συγκρούσεων και η εσωστρέφεια είναι μερικές μόνο συμπεριφορές με την οποία αντιμετωπίζεται η διαδικασία της ανοιχτής διακυβέρνησης στα ελληνικά δεδομένα. Από την άλλη πλευρά στην Γερμανία, η συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία του σχεδιασμού είναι ιδιαίτερα ενεργή. Για τον λόγο αυτό, όπως αναφέρει ο Over (2015), στο Αννόβερο, οργανώνονται ανοιχτές συζητήσεις για την ενημέρωση και τη συμμετοχή πολιτών, ενώ στο πρόγραμμα Soziale Stadt, η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών επιτυγχάνεται μέσω του «Συμβουλίου Γειτονίας», το οποίο αποτελείται από ντόπιους κατοίκους και θεωρείται ορόσημο για την

επιτυχία του προγράμματος, καθώς μέσω της συμμετοχής του επιτυγχάνεται η συλλογή πληροφοριών, η διαβούλευση, η οικοδόμηση συναίνεσης και ο σχεδιασμός τοπικών δράσεων.

Τέλος, αξίζει να αναφερθούν και τα οφέλη που επιτυγχάνονται από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Γερμανία. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα τα οφέλη από την εφαρμογή της διακυβέρνησης στην Ελλάδα είναι κυρίως οικονομικά, καθώς μέσω των προγραμμάτων Leader+ και ΤΣΠ επιδιώκεται κυρίως η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της. Αυτό βέβαια οφείλεται και στο γεγονός ότι η Χωρική Διακυβέρνηση δεν αποτελεί μια πρακτική που βρίσκει ευρεία εφαρμογή στα ελληνικά δεδομένα. Στην περίπτωση της Γερμανίας τα οφέλη από την εφαρμογή της κατηγοριοποιούνται σε δυο μεγάλες ομάδες. Αυτές σχετίζονται με τα οικονομικό-κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Όπως αναφέρεται στον Neumann et al. (2008), στόχος του προγράμματος Soziale Stadt στη Γερμανία, είναι η σταθεροποίηση και η ενίσχυση των οικονομικά και κοινωνικά μειονεκτικών αστικών περιοχών, ενώ ο Summers (2011), αναφέρει ότι η εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης μέσω των ολοκληρωμένων χωρικών στρατηγικών μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης της Γερμανίας.

Πίνακας 1. Σχηματική Παράθεση των Αποτελεσμάτων

	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης	«Η διακυβέρνηση είναι ακόμη μια μάλλον αδύναμη έννοια στη λειτουργία πολιτικών και διοικητικών οργανισμών» (Βασενχόβεν, 2010).	«Στη Γερμανία, όπως αποδεικνύει η μακροχρόνια εμπειρία της εφαρμόζονται προγράμματα που ενισχύουν ιδιαίτερα την δράση των πολιτών στην διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού και του τοπικού επιπέδου» (Ασπρογέρακας, 2020).
	ΥΠΑΡΧΟΥΝ	ΥΠΑΡΧΟΥΝ
Οφέλη της Χωρικής Διακυβέρνησης	«Δραστηροποίηση του δικτύου Leader+ για την αγροτική ανάπτυξη, το ΤΣΠ για την ανάδειξη του ανθρωπογενούς κα φυσικού περιβάλλοντος» (Βασενχόβεν, 2010).	«Ενίσχυση των οικονομικά και κοινωνικά μειονεκτικών αστικών περιοχών» (Neumann et al., 2008).
	ΔΙΑΦΟΡΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
Διαφορές στον τρόπο εφαρμογής της Χωρικής Διακυβέρνησης	«Η στάση της ίδιας της κοινωνίας υπονομέου την ανοιχτή διακυβέρνηση» (Βασενχόβεν, 2010).	«συμμετοχής» της κοινωνίας των πολιτών επιτυγχάνοντας την «κινητοποίησή» τους και, ως εκ τούτου, αποτελεί παράδειγμα σχεδιασμού «από κάτω προς τα πάνω» (Peters, 2005).

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

6^ο Κεφάλαιο

Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται τα συμπεράσματα, όπως προέκυψαν από τα αποτελέσματα του προηγούμενου κεφαλαίου. Τα συμπεράσματα καταγράφονται αναλυτικά για καθένα από τα πέντε ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν σε παραπάνω ενότητα.

6.1. Συμπεράσματα για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα «Εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα;»

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, από τα δεδομένα της αντίστοιχης αρθρογραφίας, διαπιστώθηκε ότι η Χωρική Διακυβέρνηση αποτελεί μια έννοια, η οποία δεν βρίσκει ακόμη διαρκή εφαρμογή στα ελληνικά δεδομένα. Η απουσία του κάθετου και οριζόντιου συντονισμού τόσο μεταξύ των διοικητικών επιπέδων όσο και των διαφόρων φορέων, η έλλειψη αυτονομίας στην λήψη αλλά και στην υλοποίηση δράσεων του τοπικού επιπέδου, η μη συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία της ανοιχτής διακυβέρνησης και σε πολλές περιπτώσεις η υπονόμηση αυτής, η απουσία συνεργασιών και δικτύσεων μεταξύ διαφόρων εταίρων, η έλλειψη εμπιστοσύνης της ελληνικής κοινωνίας προς τα θεσμικά όργανα, καθώς και η προβολή των ατομικών συμφερόντων έναντι του του δημοσίου σχεδιασμού και της επίτευξης της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, αποτελούν ορισμένους λόγους για τους οποίους η Χωρική Διακυβέρνηση δεν δύναται να αναπτυχθεί περαιτέρω στην ελληνική κοινωνία.

Επιπλέον, ένας ακόμα λόγος για τον οποίο η Διακυβέρνηση δεν εντάσσεται στα ελληνικά πρότυπα είναι η μη ρητή αναγνώρισή της από τα επίσημα θεσμικά κείμενα της ελληνικής νομοθεσίας, καθώς και η μη συμμετοχή της χώρας σε προγράμματα που εμπεριέχουν τις αρχές και τις πρακτικές της. Όπως επισημαίνεται και στην προηγούμενη ενότητα σε δυο μόνο περιπτώσεις η Χωρική Διακυβέρνηση εφαρμόζεται στην Ελλάδα, μέσω του προγράμματος Leader+ Ελλάς και μέσω των Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας στην Καρδίτσα και στην Κρήτη.

6.2. Συμπεράσματα για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα «Υπάρχουν οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα;»

Όσον αφορά τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα, αυτά εστιάζονται κυρίως στην οικονομία. Συγκεκριμένα, η εφαρμογή του προγράμματος Leader+ Ελλάς συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της χώρας, ενώ το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας που πραγματοποιήθηκε στην Καρδίτσα συνέβαλε σημαντικά στην εφαρμογή υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών στις τουριστικές υπηρεσίες, ενώ το αντίστοιχο σύμφωνο της Κρήτης θεσπίζει τις κατάλληλες προδιαγραφές για την εξασφάλιση ενός διακριτού αγροτουριστικού προϊόντος. Τα περιορισμένα οφέλη της Διακυβέρνησης συνδέονται άμεσα με το γεγονός ότι στην Ελλάδα το μοντέλο αυτό δεν εφαρμόζεται και άρα είναι λογικό να μην υπάρχουν σε πολλούς τομείς τα οφέλη της.

6.3. Συμπεράσματα για το τρίτο ερευνητικό ερώτημα «Εφαρμόζεται η Χωρική Διακυβέρνηση στην Γερμανία;»

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω αποτελέσματα η Διακυβέρνηση αποτελεί ένα μοντέλο διοίκησης, το οποίο εφαρμόζεται στην Γερμανία. Υπάρχει συντονισμός μεταξύ του οριζόντιου και κάθετου επιπέδου διοίκησης, καθώς αποτελεί ένα μέσο για την επίτευξη της συλλογικής δράσης. Δημιουργούνται εταιρικές σχέσεις και συνεργασίες με σκοπό την επίτευξη του δημόσιου σχεδιασμού. Ακόμα, το τοπικό επίπεδο είναι πιο ευέλικτο και διαθέτει περισσότερες αρμοδιότητες. Τα άτομα έχουν την δυνατότητα να αναλαμβάνουν ρόλους και ευθύνες, οι οποίες είναι σύμφωνες με τις αρμοδιότητες που διαθέτουν. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η Διακυβέρνηση στην Γερμανία επιτυγχάνεται μέσω της υλοποίησης προγραμμάτων, όπως είναι το «Soziale Stadt» που εφαρμόστηκε στην Γερμανία, καθώς και η δημιουργία της νέας «Περιφέρειας Αννόβερο» που έλαβε χώρα στην περιοχή του Αννόβερου το 2001. Τέλος, σημαντική για την επίτευξη των αρχών της Διακυβέρνησης είναι η συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία του σχεδιασμού. Σημαντικό παράδειγμα του παραπάνω αποτελεί το γεγονός ότι στο

πρόγραμμα Soziale Stadt προκειμένου να μπορούν να συμμετάσχουν οι πολίτες δημιουργείται το «Συμβούλιο της Γειτονιάς» και μέσω αυτού οι πολίτες έχουν την δυνατότητα να παραθέτουν τυχόν προβλήματα που διαθέτει η κομητεία τους και ανάγκες με σκοπό το δημόσιο όφελος.

6.4. Συμπεράσματα για το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα «Υπάρχουν οφέλη από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Γερμανία;»

Τα οφέλη από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην περίπτωση της Γερμανίας, όπως γίνεται φανερό από τα αποτελέσματα κατηγοριοποιούνται σε δυο ομάδες. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τα οικονομικό – κοινωνικά οφέλη. Η δημιουργία δικτύσεων και συνεργασιών μεταξύ διαφόρων φορέων, καθώς και η συμμετοχή των πολιτών συμβάλλουν σημαντικά στην δημιουργία δράσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη και στην επίτευξη του συλλογικού οφέλους. Επιπλέον, το μοντέλο της διακυβέρνησης δίνει την δυνατότητα στις κομητείες να σχεδιάζονται μεμονωμένα με γνώμονα τα χαρακτηριστικά της καθεμιάς και άρα την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η «περιφερειακή διακυβέρνηση» αποτελεί σημαντική δράση για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Γερμανίας.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τα περιβαλλοντικά οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης, αξίζει να αναφερθεί η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η εφαρμογή των πρακτικών της διακυβέρνησης έχουν ως αποτέλεσμα να σχεδιάζονται δράσεις, οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πολιτών, χωρίς να επιβαρύνεται το περιβάλλον από τις συνέπειες των δράσεων. Η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί υψίστη αξία και γι' αυτό προωθείται από τον σχεδιασμό. Ακόμα, η χρήση ολοκληρωμένων στρατηγικών που εφαρμόζονται στη Γερμανία υπό το πρίσμα της Διακυβέρνησης, αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό παράγοντα για την προώθηση της αειφορίας. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί το παράδειγμα της νέας «Περιφέρειας Αννόβερο» που προέβλεπε την υλοποίηση δράσεων με σκοπό την προστασία και διαφύλαξη του περιβάλλοντος.

6.5. Συμπεράσματα για το πέμπτο ερευνητικό ερώτημα «Εντοπίζονται Διαφορές από την Εφαρμογή της Χωρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα και την Γερμανία;»

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης συμπεραίνεται ότι η Χωρική Διακυβέρνηση αποτελεί ένα μοντέλο διοίκησης, το οποίο δεν εφαρμόζεται στην Ελλάδα σε σχέση με την Γερμανία. Οι παράγοντες που εμποδίζουν την εφαρμογή της συνοψίζονται στην κουλτούρα της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στην εφαρμογή νέων πρακτικών, που δεν σχετίζονται με τις έως τώρα παραδοσιακές πρακτικές, αλλά και από την αδυναμία του θεσμικού συστήματος να συνεργαστεί και να παραδώσει αρμοδιότητες, όσον αφορά την λήψη αποφάσεων και την υλοποίηση δράσεων, σε μικρότερα επίπεδα διοίκησης.

Από την άλλη πλευρά, η Γερμανική κοινωνία έχει επιδείξει μέσω της μακροχρόνιας πορείας της, ότι αποτελεί ένα παράδειγμα χώρας που είναι πρόθυμη στην εφαρμογή προγραμμάτων, που ενισχύουν ιδιαίτερα την δράση των πολιτών στην διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού και του τοπικού επιπέδου. Η ενσωμάτωση της Διακυβέρνησης στην πολιτική τους γίνεται φανερή και από το γεγονός ότι έχουν υλοποιηθεί προγράμματα που στοχεύουν στην επίτευξη του συντονισμού κάθετα, μεταξύ των διοικητικών επιπέδων, και οριζόντια, μεταξύ των φορέων, στην δημιουργία συνεργασιών και δικτύωσης μεταξύ διαφόρων φορέων, στην ανάληψη πρωτοβουλιών από το τοπικό επίπεδο, καθώς στην συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία του σχεδιασμού.

7^ο Κεφάλαιο

Περιορισμοί της Έρευνας – Προτάσεις

Στο σημείο αυτό της παρούσας εργασίας είναι σημαντικό να γίνει αναφορά σε ορισμένους περιορισμούς που παρουσιάζει η συγκεκριμένη έρευνα και οι οποίοι καθιστούν δύσκολη τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων στον γενικότερο πληθυσμό. Οι περιορισμοί αυτοί σχετίζονται κατά κύριο λόγο με δεδομένα που υπήρχαν στην υφιστάμενη για την περίπτωση της Ελλάδας. Ειδικότερα, το γεγονός ότι η Διακυβέρνηση αποτελεί μια «νέα» ακόμη έννοια για τα ελληνικά δεδομένα, είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πληθώρα αρθρογραφίας σχετικά με τη Χωρικής Διακυβέρνηση και την Ελλάδα. Στην περίπτωση που τα δεδομένα από αντίστοιχα άρθρα ήταν περισσότερα, ενδεχομένως τα αποτελέσματα της έρευνας θα είχαν διαμορφωθεί με διαφορετικό τρόπο και ίσως αποσαφήνιζαν ακόμα καλύτερα τα υπό διερεύνηση ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, επειδή οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με την Χωρική Διακυβέρνηση δεν είναι αρκετές, αποτελεί ένα παρθένο έδαφος για περισσότερη έρευνα. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος αυτού σε μελλοντικές έρευνες.

Βιβλιογραφική Αναφορά

Ελληνόγλωσση

Ασπρογέρακας, Ε. (2020). *Strategies of Integrated Interventions in Greece: Tools and Governance Schemes. Planning Practice & Research*, 35:5, 575-588, doi: 10.1080/02697459.2020.1794664.

Ασπρογέρακας, Ε. & Ζαχαρή Β. (2012). *Η Αναζήτηση Χωρικής Πολιτικής για την ΕΕ και η Προοπτική Ολοκληρωμένων Προσεγγίσεων Σχεδιασμού στην Ελλάδα*. Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης, Τόμος 3 (1).

Βασενχόβεν, Λ., Σαπουντζάκη, Κ., Ασπρογέρακας, Ε., Γιαννίρης, Η. και Παγώνης, Θ. (2010). *Χωρική Διακυβέρνηση: Θεωρία, Ευρωπαϊκή Εμπειρία και η Περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα, Κριτική.

Βασενχόφε, Λ. & Κουρλιούρος, Η. (2007). *Τοπική Ανάπτυξη, Πολυεπίπεδη Χωρική Διακυβέρνηση και Χωροταξία: Ευρωπαϊκές Διαστάσεις και Προοπτικές*. Ανακτήθηκε 30 Νοεμβρίου, 2020, από https://www.researchgate.net/profile/Elias_Kourliouros/publication/Topike_anaptyxe_polyepipedeh_chorike_diakybernese_kai_chorotaxia_Europaikes_diastrateis_kai_prooptikes/links/5471110c0cf2741181910000/topike-anaptyxe-polyepipedeh-chorike-diakybernese-kai-chorotaxia-europaikes-diastrateis-kai-prooptikes.pdf.

Βασενχόβεν, Λ. & Σαπουντζάκη, Κ. (2005). *Πρακτικές Διακυβέρνησης στο Μητροπολιτικό Σχεδιασμό της Αθήνας: Βελτιώνουν τις Πρακτικές Υλοποίησης Χωρικών Παρεμβάσεων Μεγάλης Κλίμακας;*, Άρθρο που παρουσιάστηκε στο 1^ο Συνέδριο: Γεωγραφίες της Μητρόπολης – Όψεις του Φαινομένου στον Ελληνικό Χώρο 2005, ΑΠΘ/ 21-23 Οκτωβρίου 2005, Θεσσαλονίκη, 78-86.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου, (2014-2020). Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου, 2020, από <http://peproe.gr/op2020/territorial/?layout=edit&id=572>.

Ευρωπαϊκά Διαθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), (2013). Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου, 2020, από https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_el.

Ευρώπη 2020. *Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*. Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου, 2020, από <https://www.eesc.europa.eu/en/sections-other-bodies/other/europe-2020-steering-committee>.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθμ. 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, (2013). *Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση» και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006*. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου, 2020, από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1301&from=ES>.

Καρκατσούλης, Π. (2004). *Το Κράτος σε Μετάβαση: Από τη Διοικητική Μεταρρύθμιση και το Νέο Δημόσιο Μάνατζμεντ στη Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Σιδέρη.

Καυκαλάς, Γ. (2014). *Θεωρία Χωρικού Σχεδιασμού: Χωρική Διακυβέρνηση και Στρατηγικός Χωρικός Σχεδιασμός* [Διαφάνειες PowerPoint]. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 31 Ιουλίου, 2020, από <http://docplayer.gr/62318375-Theoria-horikoy-shediasmoy-7-o-mathima-horiki-diakyvernisi-kai-stratigikos-horikos-shediasmos.html>.

Κουρλιούρος, Η. (2001). *Διαδρομές στις Θεωρίες του Χώρου: Οικονομικές Γεωγραφίες της Παραγωγής και της Ανάπτυξης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κριμιτζά, Δ., (2019). *Διοικητική Διαίρεση της Γερμανίας*. Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου, 2021, από <https://schoolpress.sch.gr/despoinak/?p=56>.

Λάλλας, Δ. (2019). *Η Ανάπτυξη και η Κρίση του Κράτους Πρόνοιας και του Φορντισμού* [Διαφάνειες PowerPoint]. Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε 9 Αυγούστου, 2020, από <https://eclass.aueb.gr/modules/document/file.php/OIK270/%CE%9C%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%B1%2020%CE%BF-21%CE%BF.pdf>.

Λευκή Βίβλος για το μέλλον της Ευρώπης. (2017, Μάρτιος 1). Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου, 2020, από https://ec.europa.eu/commission/sites/betapolitical/files/leyki_bivlos_gia_to_mellon_tis_eyropis_el.pdf.

Λυμπεράκη, Α. (χ.χ.). *Στον Αστερισμό της Ευελιξίας: Μεταφορντικά Συστήματα Βιομηχανικής Οργάνωσης και Ευέλικτης Εξειδίκευσης*. *Θέσεις*, σελ. 1-22.

- Μπεριάτος, Η. & Παπαγεωργίου Μ. (2012). *Χωροταξία - Πολεοδομία - Περιβάλλον στον 21ο αιώνα*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Μπούτλας, Γ. & Ασπρογέρακας, Ε. (2016). «Η Προσέγγιση της Διακυβέρνησης στη Χωρική Ανάπτυξη: Η Περίπτωση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων», Τεύχος Πρακτικών, 19ο Επιστημονικό Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Περιφερειολόγων, Λαμία, 12-13 Μαΐου.
- Μπούτλας, Γ. & Ασπρογέρακας, Ε. (2015). *Χωρική Διακυβέρνηση: Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο και η Εμπειρία της Ελλάδας*. ΕΚΔΔΑ, Αθήνα.
- Ν.3386/ΦΕΚ Α 212/ 23.08.2005 «Είσοδος, Διανομή και Κοινωνική Ένταξη Υψηκών Τρίτων Χωρών στην Ελληνική Επικράτεια».
- Ν.2742/ΦΕΚ207/Α'07.10.1999 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη και άλλες Διατάξεις».
- Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, (2015). *Εγκύκλιος Σχεδιασμού, Υλοποίησης και Παρακολούθησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως Εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020*. Αθήνα: Εθνική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού & Αξιολόγησης.
- Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου. (2004, Ιανουάριος 5). Ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου, 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:g24401>.
- ΤΑΠΤοΚ «Αρκαδίας 2020», (2017). «Σχεδιασμός του προγράμματος ΤΑΠΤοΚ 2014-2020 σε περιοχή παρέμβασης της Π.Ε. Αρκαδίας». Ανακτήθηκε 18 Δεκεμβρίου, 2020, από <https://arkadia2020.gr/wp-content/uploads/2017.pdf>.
- Φουτάκης, Δ. (2004). Χώρος, ανταγωνιστικότητα και κοινωνικό κεφάλαιο: Μία κριτική ανασκόπηση. Στο Καυκαλάς, Γ., (επιμ.) Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές. Αθήνα: Κριτική, σελ. 39-71.

Χωριανόπουλος, Ι. (2002). *Urban Restructuring and Governance: North-South Differences in Europe and the EU URBAN Initiative*. 39 (4), σελ. 713-719, doi: 10.1080/00420980220119534.

Ξεγλόωση

BBSR, (2017). *Ten Years after the Leipzig Charter. The Enduring Relevance of Integrated Urban Development in Europe* (Bonn: Federal Institute for Research on Building, Urban Affairs and Spatial Development (BBSR) within the Federal Office for Building and Regional Planning (BBR)).

Böcher., M., (2008). *Regional Governance and Rural Development in Germany: the Implementation of LEADER+*. Vol 48 (4): Journal Compilation.

BMVBS, (2008). *The Programme “Social City” (Soziale Stadt), Status Report, Summary, Centre for Knowledge Transfer ‘Social City’, Commissioned by the Federal Ministry of Transport, Building and Urban Affairs (BMVBS) represented by the Federal Office for Building and Regional Planning (BBR)* (Berlin: BMVBS).

Buchholz, D., Mühlberg, P., & Hübner, H. (2010). *The Neighbourhood Councils within the Neighbourhood Management Process, Hand out at the 3rd Congress of Berlin’s Neighbourhood Councils on 20, March* (Berlin: Berlin Senate Department for Urban Development, Department Socially Integrative City).

Cohesion Policy 2014-2020. *The new rules and legislation governing the next round of EU Cohesion Policy investment for 2014-2020 have been formally endorsed by the Council of the European Union in December 2013*. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου, 2020, από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/urban_en.pdf.

Edwards., J., Ibarra., R., και Palsson., B., (2001). *In silico predictions of Escherichia coli metabolic capabilities are consistent with experimental data*. Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου, 2021, από <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11175725/>.

- Erdmenger., J., (2016). *A stakeholder-based EU territorial cooperation: the example of European macro-regions*. European Planning Studies, doi: 10.1080/09654313.2016.1221383.
- European Commission, (2015). Quality of Life in European Cities. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου, 2020, από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/survey2015_en.pdf.
- Gustedt., E., (2017). Reflexions on Urban Gardening in Germany. Vol. 4 (1), Pages 63–70, doi: 10.12924/cis2017.04010063, ISSN: 2297–6477.
- Houghton J. & Stevens A. (2011). *City Branding and Stakeholder Engagement*. Λονδίνο: Palgrave Macmillan.
- Interreg Ελλάδα – Κύπρος, (2014-2020). Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου, 2020 από <http://greece-cyprus.eu/interreg/>.
- Interreg Europe, (2014-2020). *Πρόγραμμα Διαπεριφερειακής Συνεργασίας*. Ανακτήθηκε 17 Δεκεμβρίου, 2020, από <https://www.fundingprogrammesportal.gov.cy/easyconsole.cfm/page/programme/fsId/29/show/0/ctype/pro>.
- Neumann, U., Schmidt, C., & Trettin, L. (2008). *Fostering local economic development in urban neighbourhoods of North Rhine-Westphalia, Germany – Results of an evaluation*, in: *ERSA 2008 Conference*. Λίβερπουλ, Ιούνιος.
- Over, K. (2015) *Programme “Soziale Stadt”, City of Hannover, Urban Planning and Development, Department of Urban Regeneration, Interview by the author (09.07.2015) in the framework of the Research programme “New forms of governance and democratic legitimacy of urban planning decisions. Urban planning cultures in the frame of civil society initiatives and protests”*. National Technical University of Athens, School of Architecture & Leibniz Universität Hannover, Fakultät für Architektur und Landschaft, Institut für Umweltplanung, funded by Greek State Scholarship Foundation & DAAD, 2015-16.
- Peters, S. (2005). *Case Study Territorial Governance: Duisburg-Marxloh, unpublished report in the framework of ESPON project 2.3.2*. Σεπτέμβριος, IRPUD/University of Dortmund,.

- Peters, B.G. & Pierre, J. (1998). Governance without Government? Rethinking Public Administration. *Journal of Public Administration Research and Theory*, Vol. 8 (2), pp 223-243.
- Priebs, A., (2014). *Regional Government and Regional Planning in the Hanover Region*. *Quaestiones Geographicae* 33(4), Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, pp. 101–109, 2 figs. doi 10.2478/quageo-2014-0053, ISSN 0137-477X.
- Programm Soziale Stadt, (2017). *Städtebauförderung des Bundes und der Länder*. Ανακτήθηκε 5 Ιανουαρίου, 2021, από https://www.staedtebaufoerderung.info/StBauF/DE/Programm/SozialeStadt/Programm/programm_node.html.
- Reference Framework for European Sustainable Cities, (2013). *Προς ένα Ευρωπαϊκό Μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης*. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου, 2020, από <https://kedke.gr/pros-ena-evropaiko-montelo-viosimis-polis/>.
- Reference Framework for Sustainable Cities (RFSC), (2014). *Council of European Municipalities and Regions (CEMR) European section of United Cities and Local Governments*. Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου, 2020, από <https://www.ccre.org/activites/view/25>.
- Sapoutzaki, K. και Mandaraka, M., (1997). «*The district of Eleonas, a black hole in the heat of the Greek Capital: Visible and invisible factors and actors shaping the past, present and future profile of a degraded industrial urban district*». Prelude Publications, (No 4), σελ. 143-156. Βέλγιο.
- Summer, R., (2011). *A Shared Vision. The Regional Economic Strategy for the East England*.
- Territorial Agenda of the European Union 2020. *Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*. Ανακτήθηκε 28 Νοεμβρίου, 2020, από https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/territorial-cohesion/.
- Territorial Agenda of the European Union 2007. Ανακτήθηκε 26 Νοεμβρίου, 2020, από https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/territorialagleipzigchart_ex_summary_/TerritorialAg-LeipzigChart_Ex_summary_el.pdf.

- The Reference Framework on Sustainable Cities, (2015). *The Reference Framework on Sustainable Cities. An initiative developed with and for cities.* Ανακτήθηκε 9 Δεκεμβρίου, 2020, από https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/nutrition_physical_activity/docs/ev_20151216_co07_en.pdf.
- Toledo Informal Ministerial Meeting on Urban Development Declaration, (2010). Ανακτήθηκε 29 Νοεμβρίου από https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/newsroom/pdf/201006_toledo_declaration_en.pdf.
- Vallee., D., (2011). *Strategic Regional Planning*. No. 84e, Verlag der ARL - Akademie für Raumforschung und Landesplanung: Hannover.
- Vasapolo, L. (2003). Καπιταλιστική Αναδιάρθρωση και Ευρωπαϊκή Ένωση. Θέσεις, Τεύχος 82, Ιανουάριος – Μάρτιος 2003. Ανακτήθηκε 10 Αυγούστου, 2020, από http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=803&Itemid=29.
- Wassenhoven, L., Karka, H. και Sapoutzaki, K., (2002). *National report on Greece (revised version), SPECTRA: Sustainability, development, and spatial planning: An examination of the capacity of spatial planning systems in Europe to develop and implement policy for sustainability.* Research project, European Commission Programme «Environment and Climate», Lead Partner: University of the West of England, Bristol.